

U

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Märts 2010 nr 3 (2381) • Tartu Ülikooli ajakiri

Selles numbris:

TARTUSSE JÕUDIS UNIKAALNE KÄEKIRURGIA

RAHVATANTSUMEMM HELJU MIKKEL EI SAA
ELADA TRADITSIOONIDETA

KIRJANIK TIIA TOOMET JUTUSTAB
NÕUKOGUDE AEGSEST ÜLIKOOLIST

KASULIKUD BAKTERID
PÜRIVAD EUROOPA TURULE

TÖÖTAV TUDENG

Foto: Andres Tennus

Kadri Inselberg

kadri.inselberg@ut.ee

Kui ma rääkisin selle kuu vilistlase Tiia Toometiga tema ülikooliajast, siis rõhutas ta, et tollal keskendusid tudengid üliõpilaselule ega pidanud töötama. Kõigil oli riiklik stipendium, mille suurus sõltus õppetulemustest. Veelgi enam, ta toonitas, et noored ei sidunud oma õpitavat eriala niivõrd tulevase töökohaga kui tänapäeval.

Selge on aga see, et reaalsus on muutunud. Üliõpilaste imepisi-kest ja väga vähestele jagatavat stipendiumi järjest vähendatakse (ma olen ikka mõelnud, et kas selle pealt säästetava rahaga tõesti midagi võidetakse?) ja õppimise

kõrvalt töötamine on muutunud tegelikult vältimatuks.

See aga loob omamoodi nõiaringi – rahul pole üliõpilast harva nägev õppejõud, töötajale eritingimusi võimaldama kohustatud tööandja ega unepuuduses tudeng. Kuidas seda olukorda siluda?

Majanduslikult raskel ajal peame leppima (vähemalt mingi aja) sellega, et riigi toetusele loota pole mõtet. Üks võimalus oma õpingute eest hoolt kanda on valida õpitava erialaga vähemalt kuidagi kokku sobiv töö. Loomulikult pole see praegustes tingimustes kerge.

Lihtsalt raha pärast tööd tegevad tudengid teenivad ehk tõesti rohkemgi, kuid pikemas perspektiivis on eelised vähemalt erialase töö leidmisel siiski teistel. Neil, kes said rohkem aega pühendada õpingutele või neil, kes n-ö sandikopikate eest erialast tööd katsetasid.

Erialase töö tegemine aga arendab praktilist vaatepunkti, hoiab üleval inspiratsiooni teemaga tegeleda või siis vastupidi – näitab, et see eriala inimesele ei sobigi.

Kui nõukaajal oli ülikooli lõpetades töö garanteeritud, siis tänapäeval on pigem garanteeritud, et erialase töö saamine on raske. Seega peaks minu arvates tudeng rohkem ette mõtlema. Sageli tähendab see ülikooliajal virelemist, mõnesaja krooni eest artiklite kirjutamist, kuid annab ellu kaasa suurema pagasi, kui teenindajana saadud raha, mille eest sai mõnusalt õhtuti väljas käia.

Kes aga erialast tööd ei leia või endale lubada ei saa, peaksid meeles pidama ka õpinguid ja oma õigusi ära kasutama. Õppepuhkus on privileeg, mis võib tööandjal küll kulmu kortsu tõmmata, aga annab tudengile võimaluse rasketel aegadel natukegi rohkem energiat koolile kulutada.

Selleks, et tudengid teaksid tööturule sisenedes oma õigusi ja oskaksid tööandjatega hakkama saada, jagab tänases UT-s nõuandeid tööinspektsiooni Lõuna inspektsiooni jurist Nee-nu Pavel. Ta toob välja konkreetseid soovitusi, mida peaks enne tööle asumist välja uurima ja tegema.

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Universitas Tartuensis on Tartu Ülikooli ajakiri. Ilmub kord kuus. Tiraaž 3400. Tellimisindeks Eesti Postis 00892 • Tartu, Munga 4 (II k); Tel: 737 5680, 523 1751; e-post: ajakiri@ut.ee; www.ajakiri.ut.ee. Postiaadress: Ülikooli 18, Tartu 50090 • **Vastutav väljaandja:** Illari Lään; **peatoimetaja:** Sigrid Sõerunurk; **toimetajad:** Kadri Inselberg ja Eve Tisler; **keeletoimetaja:** Marika Kullamaa; **küljendaja:** Margus Nõmm; **fotograafid:** Andres Tennus ja Ove Maidla; **infotoimetaja:** Gea Gorjunova; **Trükk:** Ecoprint • Kõik Universitas Tartuensis avaldatud artiklid jm tekstid ning fotod ja illustratsioonid on autoriõigusega kaitstud teosed. Toimetust lubab neid kasutada vaid koos viitega autorile ja Universitas Tartuensisile. • Toimetusel on õigus kaastöid nende selguse huvides toimetada ja lühendada. • **UT kolleegiumi esimees:** Maja Vadi, **liikmed:** Sulev Kõks, Ivo Volt, Mart Noorma, Villu Päärt, Indrek Treufeldt, Riin Kruusenberg, Liina Liiv.

4

4 Rektor Alar Karis valiti Tšiili aukonsuliks.

8–11

7 Noored Kooli osaleja arvates on õpetajakoolitusel vaja rohkem praktikat.

8 Rahvatantsumemm Helju Mikkeli saab oma energia loodusest ja tulest.

12 Tartu arstid hakkavad tegelema Eestis unikaalse käekirurgiaga. «Kujutame ette, et võtad pöidla ära. Kas saad siis veeklaasi kätte võtta? Haaramise funktsioon on väga vajalik ja põial selle juures tähtsaim sõrm.»

14 Toit ei ole enam pelgalt kõhutäide. Nn funktsionaalne toit on tegemas Euroopas võidukäiku ning Euroopa Liidu regulatsioonide abil on ka Tartu ülikooli mikrobioloogide avastatud kasulikel bakteritel suurem võimalus jõuda kõigi eurooplasteni.

19 Tööinspektsiooni jurist jagab nõuandeid tööturul tegutsevatele tudengitele.

22 Küberkaitse õppekava kasvas välja konkreetsest vajadusest pärast pronksiööd.

24 3 + 2 süsteem pole veel valmis.

27 Väitekiri
Kadri Kilveti teadusmagistritöö avalik-õigusliku ringhäälingu õiguslikust seisundist leidis, et Eesti Rahvusringhäälingu probleemide allikas on finantseerimine.

30 Pedell ehk ülikooliteener, ühe vanima ülikooliameti esindaja, oli rektorile abiks juba esimestes Lääne-Euroopa ülikoolides.

33 Vilistlane Tiia Toomet
«On asjad, mis muutuvad sinu asjadeks. Mina tunnen, et Tartu ülikool on minu ülikool, ükskõik, kuhu ta edasi on läinud.»

36 Kuidas parandada doktorantide juhendamist?

38 Reisikiri täiuslikust ülikoolist Šveitsis.

40 Raamatukogu direktor Martin Hallik kirjutab muutustest ülikooli raamatukogus.

43 Juubilarid, sünnipäevalapsed, järelhüüe, tunnustamised, kaitsmised, teated.

14–18

33–35

40–41

Järgmine Universitas Tartuensis ilmub 9. aprillil 2010.

roheline trükis

Trükitud taastoodetud paberile looduslike trükkivärvidega. ©Ecoprint

Lahtiste uste päeval toimub minimess

Tartu ülikooli lahtiste uste päev korraldatakse sel aastal 24. märtsil ning selle raames toimub ülikooli peahoones esmakordselt minimess. Messil on esindatud kõik ülikooli teaduskonnad ja kolledžid ning huvilistel on võimalik saada infot ning vastuseid oma küsimustele.

Samuti toimuvad infotunnid sisseastumise ning karjääri planeerimise teemadel. Teaduskonnades saab tutvuda õppimisvõimalustega ning kuulata loenguid. Huvilistele on avatud raamatukogu ja muuseumid. Üliõpilasküla korraldab kogu päeva vältel ringkäike, kus tulevased tudengid

saavad tutvuda ühiselamutega. Päeva raames on kavandatud kohtumine ülikooli vilistlastega. Huvilised Põhja-Eestist toob lahtiste uste päevale Tallinna–Tartu–Tallinna erirong.

Täpsem lahtiste uste päeva kava avaldatakse märtsikuu jooksul ülikooli kodulehel.

Tartu ülikooli rektor Alar Karis nimetati 25. veebruaril Tšiili aukonsuliks. Sel puhul käis rektorit tervitamas ja kinkis talle Tšiili riigilipu suursaadik Carlos Parra Merino. Karise sõnul on aukonsuliks saamine märkimisväärne tunnustus nii talle kui ka kogu Tartu ülikoolile. «Mul on hea meel, et Tartu ülikool on Tšiili riigi näol saanud endale uue rahvusvahelise partneri,» ütles rektor.

Foto: Ove Maidla

Füüsikadoktor Henn Käämbre nimetati Tartu aukodanikuks

Linnavolikogu otsusel said veebruaris Tartu linna aukodaniku tiitli Tartu ülikooli füüsikadoktor Henn Käämbre ja kirjanik Madis Kõiv. Teenetemärgi Tartu Täht pälvis teiste seas ka arstiteadlane Arvo Tikk.

Tartu linna aukodaniku nimetus antakse inimesele auavaldusena «Tartu linnale elutööna osutatud

väljapaistvate teenete eest». Tartu ülikooli füüsika instituudi teadlane füüsikadoktor Henn Käämbre on tunnustatud tippfüüsik, füüsika populariseerija ja publitsist, kelle sulest on ilmunud enam kui 100 teadusartiklit, koolifüüsika õpik, füüsikalaseid sõnaraamatuid ja tõlketeksteid.

Tartu linnale osutatud eriliste teenete eest antava Tartu Tähe teenetemärgi saanud emeritprofessor Arvo Tikk on töötanud Tartu ülikooli kliinikumi närvikliinikus neurokirurgi ja neuroloogina 1954. aastast tänaseni ning kandnud tähtsat rolli meditsiini olulistes arengutes.

Lotmani sünniaastapäeva tähistati seminariga

Veebruari lõpus toimus Tartus 17. rahvusvaheline professor Juri Lotmani sünnipäevale pühendatud seminar, kus esitati ligi 30 ettekannet.

Ettekanded käsitlesid mitmeid Juri Lotmani huviorbiiti kuulunud teadusprobleeme: teksti poeetika ja semiootika, kultuurisemiootika teoreetilised aspektid, kultuuride kakskeelsus, intertekstuaalsed ning kirjandusi kõrvutavad uuri-

mused, neomütologism jt.

Teemade ajaline haare ulatus 18. sajandist tänapäevani, käsitles nii Lääne-Eurooa (Joseph de Maistre, Byron, Stendhal), vene (Karamzin, Puškin, Lermontov, Dostojevski) kui ka eesti (J. Kross) autoreid.

Juri Lotmani sünnipäeval, 28. veebruaril külastati tema hauda Raadi kalmistul, esitleti vene kirjanduse õppetooli väljaandeid

ning anti kätte diplomid Lotmani stipendiumikonkursi võitjaile semiootika ja slavistika alal.

Vene kirjanduse õppetooli hinnangul on väga oluline, et linnas, kus Lotman elas 43 aastat, ja ülikoolis, mille ta oma nimega kuulsaks tegi, jätkuksid tema ettevõtmised teaduses ja toimuksid talle pühendatud konverentsid, millest saaksid osa võtta ka noored teadlased – Lotmani kooli tulevik.

Üliõpilaste XI suvemängud

Üliõpilaste XI suvemängud toimuvad 2.–4. juulil Käärikul. Võisteldakse kõrgkoolidevahelise karika ja originaalsete auhindade eest.

Ametlikud koolidevahelise arvestuse punktialad on rektorite mitmevõistlus, takistus-teatejooks, õppejõudude mitme-

võistlus, kergejõustiku *non-stop*, jalgpall, rannavõrkpall, tänavakorvpall, tänavahoki, tennis, Seinamäe 100, ujumine, teatetriatlon, auto tõmbamine, Kääriku järve jooks ja köievedu.

Soodushinnaga registreerimine kestab 31. märtsini.

Soodushind 390 krooni sisaldab telkimiskohta, kuut toidukorda, osavõttu spordi- ja meelelahutusprogrammist. Järgmises registreerimisvoorus on hind 490 krooni. Registreerumiseks saata osalussooviga kiri aadressile easl@easl.ee.

Kääriku suusarajad ootavad ülikooli töötajaid talispordipäevale

13. märtsil toimub Käärikul ülikooli töötajate talvine spordipäev, mille keskmes on Kekkose suusamatka läbimine.

Talispordipäev on hea võimalus nautida mõnusat talvapäeva koos kolleegidega ja kutsuda kaasa ka oma pereliikmed. Spordipäevast osavõtjatel on võimalik osaleda Kekkose raja suusavõistlusel või läbida 14 km pikkune suusamatk rahulikus tempos.

Lühemaid distantse saab valida ka viie, kolme, kahe ja poole ja ühe km pikkuste suusaradade hulgast ning spordiväljakul on avatud uisurada. Päeva lõpetuseks on sportijatel võimalik kasutada Kääriku sauna.

Bussid stardivad Käärikule Tartu ülikooli spordihoone eest 13. märtsil kell 10. Start Kekkose suusamatkale antakse kell 12.10.

Osalemine Kekkose 16. suusamatkal maksab Tartu ülikooli töötajale 25 krooni. Bussitrans-

Spordipäeval osalejad saavad proovida Kekkose suusarada. Foto: Rassel Illak

port, varustuse laenutus ja muud sportimisvõimalused Käärikul on ülikooli töötajatele spordipäeval tasuta.

Spordipäeval osalemiseks on vajalik eelnev registreerimine Tartu ülikooli spordiklubi kodulehel www.tysk.ee hiljemalt 11. märtsiks. Samal aadressil on ka täpsem info päevakava ja pereliik-

mete kaasamise kohta.

Ülikool laiendab üheskoos sportimise võimalusi töötajatele, korraldades lisaks sügisesele traditsioonilisele spordipäevale ka talvise ja suvise spordipäeva. Töötajate talvine spordipäev saab teoks personaliosakonna, akadeemilise spordiklubi ja MTÜ Klubi Kekkose rada koostöös.

Õppejõud sai tõlkeluulepreemia

Taru ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia õppejõud Ilmar Lehtpere ja poetess Kristiina Ehin võitsid maineka Poetry Book Society tõlkeluule preemia peagi ilmuva eesti- ja ingliskeelse luulekogu «The Scent of Your Shadow - Sinu varju lõhn» käsikirja eest.

«Kristiina Ehini loomingu tõlkijana on mul suur õnn tõlkida just selle luuletaja luulet, proosat ja draamat, kelle loomingut ma kõige rohkem imetlen ja austan,» ütles auhinna pälvinud kultuuriakadeemia inglise keele õppejõud Ilmar Lehtpere. «Tõlkijad saavad seda ainult harva väita.

Sellepärast olen selle auhinna üle eriti rõõmus.»

Äsja auhinnaga pärjatud kakskeelne luuleraamat ilmub aprillikuus Inglise ühes suurimas luulekirjastuses Arc Publications. Valimik koosneb luuletustest, mis on eesti keeles ilmunud luulekogus «Emapuhkus» (Pandekt 2009).

Kõige rohkem õpib õpetaja klassiruumis

Lauri Tankler

Tartu Forseliuse gümnaasiumi inglise keele ja meedia õpetaja, programmis Noored Kooli osaleja

Kui me hakkasime Tartu ülikooli Pedagogicumi avalike suhete juhi Alo Lõokesega planeerima oktoobrikuus toimunud üle-eestilist kampaaniat nimega «Hea õpetaja kuu», hakkasin ma ka enam-vähem aru saama, millised on tudengite silmis õpetajahariduse kitsaskohad ja millele võiks õpetajakoolituses rohkem tähelepanu pöörata.

Kui me jätame õpetajakutse populaarsuse hetkel kõrvale, unustame naeruväärsed palgad ja ebakindluse, kas oma kool jääb püsima, ning vaatame konkreetset õpetajaks õppimist, siis jääb seal vajaka praktikast. Ükskõik kui palju tudengid koolides ka tegelikult vaatlemas või päriselt õpetamas käivad, alati on seda justkui veel liiga vähe.

Noored Kooli sihtasutus on oma õpetajakoolituse üles ehitanud vastupidi.

Pärast viienädalast lühikursust suvel lähevad noored inimesed koolidesse tööle. Iga paari nädala tagant käiakse kahepäevastel koolitustel, kus õpitakse juurde teadmisi ja oskusi, kuidas oma tööd paremini teha – kahe aasta

Foto: Noored Kooli

jooksul kokku siis 40 AP (60 EAP) eest aineid.

Muidugi on vahe selles, et erinevalt õpetajakoolitusest peab programmi Noored Kooli kandidaadil olema vähemalt üks bakalaureusekraad juba enne käes.

Hea, kui oleksid olemas mingid mõõtmistulemused, kas selline süsteem rakendub paremini.

Kahjuks pole Eestis eriti vist kunagi tehtud selliseid uurinuid, kuidas õpetajad oma tööga hakkama saavad ja millised on õpetajate tulemused – eelkõige on räägitud sellest, kuidas õpetajate tulemusi pole võimalik üldse mõõta.

Pole ka andmeid selle kohta, kui rahul on õpetajad iseendaga arengu ja hakkama saamisega esimesel, teisel ja viiendal aastal.

Numbreid noorte õpetajate enesetunde kohta ja oma professionaalse arengu kohta pole tegelikult kusagilt võtta.

Kuni neid numbreid pole võtta, peab toetuma osalejate ja koolitajate kogemusele ning seetõttu pean ma vajalikuks öelda, et aeg oleks ka teistel õpetajaharidust pakkuvatel asutustel oma koolitusmudel üle vaadata ning muuta see rohkem praktikapõhiseks – kõige paremad õpetajad on õpilased ning nende järel reaalselt praktiseerivad vanemad kolleegid.

Ma muidugi soovitaks uurida ka praktiseerivate tudengite ja õpetajate hinnangut selle kohta, kuidas nad soovivad või oleksid soovinud õpet saada.

Vajadus pikema praktika järele on olemas ja praegu pakub just Noored Kooli sihtasutus sellist võimalust.

Kahjuks ei võta Noored Kooli vastu tudengeid, kes on just äsja lõpetanud gümnaasiumi või ka õppinud õpetajaks.

Neile pean ma küll soovitama, et õppige bakalaureuseastmes kõigepealt ära mõni eriala ning tulge kandideerige siis Noored Kooli programmi – siin on teil võimalik reaalselt näha seda, mida ülikoolis teoreetiliselt õpetatakse ning samuti töötada õppimise kõrvalt. ☺

Tants
Helj
so
looc

sumemm u Mikkel aab oma energia dusest ja tulest

Kadri Inselberg

kadri.inselberg@ut.ee

20. märtsil tähistatakse Tartu ülikooli rahvakunstiansambli 65. tegutsemisaastat ja rahvatantsumemme Helju Mikkeli 85. sünnipäeva juubelikontsertiga «Tantsime talve kevadeks». Rahvatantsijate seas lihtsalt Memmena tuntud Mikkel jutustab lugusid rahvakunstiansamblist ja oma lapsepõlvestki nii, nagu see kõik oleks toimunud alles eile.

«Hommiikul tuli väga vara tõusta, et kaheksaks kooli saada, sest viis kilomeetrit oli vaja jala minna. Aga millist teed mööda? Tuleb minna läbi kadakatevälu, üle mäekingi, üle oja, kus on purre peal. Lähed purdest üle, seal kasvavad lepad ja vuliseb vesi. Siis tulevad kasesalud, kus ühel pool sinililled ja teisel pool ülased. Lähed mäest ülesse, kus on männid ja kuused. Möödud vene surnuaiast, kus alati tuleb natukene kõhe tunne pääle ja lähed natuke kiirema sammuga. Siis tuleb liivatee, kus liigub inimesi, kes hobusega, kes jalgsi. Üks pisikene tüdruk, kes läheb kooli või tuleb koolist, peab igale vastutulijale ütlema «tere». Ja ma tegin seda alati väga hea meelega,» kirjeldab Memm detailselt oma kooliteed Nõo algkooli aegadel.

Suure õhinaga lugusid jutustav Memm on vanaema võrdkujuks tuhandetele eesti rahvatantsijatele, kellest suur enamik on temaga ka otseselt kokku puutunud. Nimelt on Memme Tartumaal asuv Haldja talu saanud neile omamoodi pühapaigaks, kuhu

tantsijad on muu hulgas ehitanud suure kiviaia, istutanud puid, veetnud pikki öhtuid Memmega jutustades ja kus on paaril korral isegi süüdatud Tallinnasse rändav üldtantsupeo tuli.

RAHVATANTS ÜLIKOOLI KIRIKUS

Memm on rahvatantsu kaitsjaks ja arendajaks olnud nooruspõlvest peale. Tema rahvatantsuõpetaja tee sai alguse juba 20aastase noore neiuna Tartu õpetajate seminaris õppides. Tartu ülikooli rahvakunstiansambli juhendaja sai temast 1953. aastal, kui eelmine juhendaja palus lapsepühkusele minnes alles jäänud neli tantsupaari Memmel oma tiiva alla võtta. Tagasi aga naine lapsepühkusele ei tulnudki. Memm jäi ansambli juhendajaks 26 aastaks.

Rahvakunstiansambli juhendamise algusaega meenutab Memm teatava õudustundega, sest proove pidid huviringina vähehinnatud rahvatantsijad tegema ülikooli kirikus. «See oli niivõrd jube tunne. Aga kuna ma selle kohustuse olin võtnud ja teisi ruume ei olnud, siis pidin sellest üle saama,» kirjeldab Memm.

Ta mõtles enda jaoks selgeks, et peab töötama, tegemata haiget kõrgemale jõule, kellele see hoone tegelikult oli ehitatud. Seda võis lunastada vaid pühendumisega, teenides headust ja ilu. Varsti said nad ruumid ülikooli keldrisse, kus oli palju segavaid poste, aga tantsijaid tuli muudkui juurde ja ansambel muutus üha populaarsemaks.

Memm peab oma suurimaks

õnneks seda, et tantsima tulid sellised inimesed, kellega ta maa-ilmavaatelt ja olemuselt kokku klappis. «Paljud olid maalapsed ja alles esimese-teise kursuse tudengid. Nii et olime kõik ühed nagan. Aga nad olid intelligentsed ja siirad – koos tegime ühise töö huvitavaks.»

Õpilastega on Memmel alati olnud väga head ja usalduslikud suhted. Ka hüüdnimi Memm pandi talle juba rahvatantsutöö algusaastatel ja tõenäoliselt just sellepärast, et õpilased teda usaldasid. Näiteks võib ta rääkida lugusid, kuidas noored ikka teineteisesse kippusid ära armuma ja tal siis mõnikord tuli hommikuni suhtekolmnurki klaarida.

Oma parimaks tudengiks nimetab Memm hilisemat rahvatantsu uurijat ja -õpetajat Kristjan Toropit, kes nüüdseks juba üle kümne aasta tagasi meie seast lahkus. Memm aga loodab Toropiga kunagi veel Suurel Vankril kohtuda. «Kui tema läks ja ma sellest teada sain, vaatasin taevasse ja Suurel Vankril oli üks täht puudu. Ma vaatasin üles ja küsisin: «Kristjan, kus sa oled?» Siis hakkas see neljas täht ka särama ja mul tekkis tunne, et Kristjan ongi seal Suure Vankri peal.»

TRADITSIOONID HALDJA TALUS

Memm ütleb, et tema ei suuda ilma traditsioonideta elada ja tunnist ära minnes peab tal olema midagi kaasa võtta. Just sellepärast hakkasid ka rahvakunstiansambli noored käima kevadel ja talvel tema talus Haldjal. Ikka selleks, et tähistada sügisel uute noorte

Memm on oma kortsude üle uhke - ta loodab, et ehk saab seal ühel päeval veel välja lugeda mõne tantsujoonisegi.

tulemist ja kevadel värskete vilistlaste ärasaatmist. Kevadel korjati karikakraid ja punuti lillepärgi, sügisel toimus haljaoksaõhtu. Külaskäivad tantsijad Memmel siiani.

Külli Petersell sai Memmega tuttavaks 1985. aasta kevadel Haldjal, kuhu TÜ rahvakunstiansambliga külla sõitis. Tollal olid Haldjal käimised mitmepäevased – saabuti laupäeval, ööbiti heinaküünis või telkides ja pühapäeval sõideti rongiga koju.

Sellest ajast on Petersell igal aastal vähemalt korra Memmel külaskäinud. «Külasthan Memme ikka kogu oma perega, sest oleme kõik tantsuansambliga seotud. Mehega tantsime praegu vilistlaste rühmas, meie viis last on kõik lasterühmas tantsinud või tantsivad praegu. Meil on Haldjal ka oma pere tamm, istutatud 1989. aasta kevadel, mis nüüdseks on meist juba tublisti pikemaks sirgunud.»

Memm meenutab, et kui rahvakunstiansambel pidi kontserte andma, siis tuli sageli ette piinlike olukordi, sest laval oli rohkem

rahvast kui saalis. Rahvatantsu kutsuti pastlakultuuriks. «Rahvatants pandi tol ajal peokavasse kirja alles siis, kui kõige nirum deklamatsioon oli juba sees ja midagi enam üle ei olnud. Ja sealt on üles töötatud see, mis rahvatants on praegu,» kirjeldab tänaseks III klassi Valgetähe ordeni saanud rahvatantsu edendaja toimunud arengut.

Kuid miks ikkagi on rahvatants nii populaarne ja väga paljud noored sellega niivõrd innukalt tegelevad? Memme sõnul on rahvatants lihtsalt niivõrd «juurepärane». Nii nagu ka muu rahvapärimus, kust rahvatantski on ju omakorda välja kasvanud. «Kui võtad kätte ja loed neid üleskirjutatud asju, võtad kätte mistahes rahvaluule ja laulad teda – missugune tekst on säääl ja missugused võrdlused!»

Tantsumemm ise jõudis rahvatantsuni kuidagi kogemata. Tema lapsepõlvkodus keegi tantsuga ei tegeleenud. Küll aga mäletab ta, et soov liikuda ja ilu nautida

oli tal juba väiksena. Nimelt oli neil heinamaal lomp, mille ääres kasvas suur haraline kask. Kui pojengid hakkasid ära öitsema, siis korjas ta väikse tüdrukuna nende öielehed endale põlle kokku, ronis kase otsa ja köitis põlle okste külge. Ise laskus maapinnale ja kui oksa sakutas, siis kukkusid öielehed alla ja tüdrukuke pöörles öievihma käes.

Lilled, puude, maa ja üldse kogu loodusega on Memmel olnud alati väga eriline suhe. Memm on ühtaegu nii haldja-, puu-, kivi- kui ka tuleusku. Ta räägib Haldjal kasvavatest puudest nagu oma lastest. Ka Memme kunagise õpilase Külli Peterselli sõnul on Memm tõeline looduslaps.

«Ta toob oma mõtteid edasi andes alati mahlakaid võrdlusi loodusest. Talle meeldib kõik, mis on elus: linnud, loomad, lilled, puud, elav tuli ja ka kivid. Ta peab lugu kõigest, mis on kaunilt looduslähedane ja eestlaslikult rahvuslik,» pajatab Petersell.

RAHVATANTSUD ELUST ENESEST

Loodusest on inspireeritud ka suurem osa Memme loodud ja tänaseks rahvatantsijate kullavarasse kuuluvatest tantsudest. Näiteks ürgne meestetants «Tedremäng», mille tegemine võttis ideest teostuseni kokku 15 aastat. Tedremängust oli talle rääkinud isa ja kui ta tahtis luua tantsu, milles oleks sees ürgne tung, siis tundus see ainuõige variant.

Kui sammud olid ammu valmis, siis ehtsat tedremängu nägemata ei saanud Memm tantsu lõpetada. Mõne aja pärast

viis tema endine õpilane Ilmar Reidla ta Järvseljale, kus selleks oli reaalne võimalus.

«Hakkasime öhtul minema, kella kahe paiku öösel jõudsime onni. Seal pidime olema täiesti vaikselt: ei tohtinud rääkida, ei ühtegi krõpsu ega kõhinat, sest tedred kuulevad enne oma pulmamängu väga hästi. Seal oli ikka täitsa vaevaline olla, kondid jäid kangeks. Aga kui see pihta hakkas...» öhkab Memm.

Ta võtab laualt oma koostatud raamatu «Vahetussamm» ja loeb sealt pühalikult ette aastaid tagasi kirja pandud kirjelduse: «Tedremäng on üks kaunimaid looduse ürgolemuse väljendusi varakevadelisel, veel tükati lumisel soo- või metsalagendikul. See on jäägitu pürgimine homse nimel, lõputu tung kordumatu korduva poole. Julguse, tugevuse ja helluse kolmikkirg.»

Praegu on Memm juba üle 30 aasta pensionil. Pensionile minek tuli äkki – vaja oli pöörduda püsivalt kodutallu Haldjale. Nüüd veedabki ta päevi maal linnukesi söötes ja öhtuti oma toas kirjutades. Ikka luuletusi ja mõtisklusi. Aga enne magamaminekut laulab ta oma parimale sõbrale, 15-aastasele koer Timmule unelaulu.

«Tule tuuleke pehme,/ paita Timmukese pead./ Tule kuukiir kuldne,/ une kulumudele sea!/ Tuleb tähepoiss taevast,/ teki peale sul toob/ ja unede ingel/ head unenäod loob,» esitab Memm pehmele ja juba veidi kahiseval häälel uneledes südamlukku laulukest.

Lähenevast juubelist rääkides muutub Memm murelikuks ja

MEMM – HELJU MIKKEL

- Sündinud 13. märtsil 1925.
- 1946 lõpetas Tartu õpetajate seminari õpetaja kutsega.
- 1953 – 1979 TRÜ rahvakunstiansambli juht ja treener.
- Loonud üle poolesaja tantsu, millest tuntuimad «Vanaisa polka», «Sõlesepad», «Tedremäng», «Näärisokk», «Pikseloits».
- Paljude tantsupidude üldja aujuht. Üks Gaudeamuse mõtte algatajatest.
- Kirjutanud raamatu «Vahetussamm», lisaks rahvakunstialaste filmide ja telesaadete stsenaariume, luuletusi.
- 2 poega, 2 lapselast, 2 lapselapselast.

paneb õnnitlejatele südamele, et need talle lõikelilli ei tooks. Memme süda muutub raskeks, kui ta mõtleb, et lilled on pidanud tema sünnipäeva pärast surema. Ta palub edasi öelda järgnevad read:

«Südant ligi on valgus ja soojus, seega võib kinkida küünlaid, sest neid saaksin üksihetkil Viruskunda juures süüdata, tänutundega nendele, kes on juba läinud suure kõiksuse kotta. Maasõõris olejaile aga palvega, et oleks rohkem neid kodusid, kus kasvavad tugevate juurtega rahvatantsijad, kes ei väsi kinkimast oma rahvale rahvuskultuuri täisõisi.» ☺

Tartu arstid
hakkavad tegelema
Eestis unikaalse
käekirurgiaga

VEEBRUARI KESKEL TEGI SKANDINAAVIA ÜKS JUHTIVAIK KÄEKIRURGE KURT PETTERSSON TÕ KLIIKUMIS UNIKAALSE OPERATSIOONID, KUS ASENDAS PATSIENTIDE RANDME- VÕI PÕIDLA- LIIGESE UUDSE PROTEESIGA. EDASPIDI HAKKAVAD OPERATSIOONE TEGEMA TARTLASED ISE.

Sigrid Söerunurk

sigrid.soerunurk@ut.ee

Rootsi Örebro haigla käeki-
rurgia osakonna juhataja
dr Kurt Petterssoni sõnul
on tegu unikaalse operatsiooniga
sellepärast, et protees on uudse
disainiga ning annab randmele
väga hea liikuvuse. TÕ kliinikumi
traumatoloogia ja ortopeedia
kliiniku juhataja dotsent Aare
Mårtson täpsustas, et uue proteesi
abil paraneb patsientide elukva-
liteet – valu väheneb märgatavalt
ning seni liikumatut rannet või
põialt saab taas liigutada ning käe-
ga asju haarata. «Kujutame ette,
et võtad pöidla ära. Kas saad siis
veeklaasi kätte võtta? Haaramise
funktsioon on väga vajalik ja põial
selle juures tähtsaim sõrm.»

NÄIDUSTUSEKS VALU

Proteesi abil saab kätt või põialt
liigutada taas igas suunas, ent
raske füüsilise töö tegemine ei ole
soovitav, sest nii kulub protees
kiiremini ära. Proteeside elueaks
arvestatakse reeglina 10 aastat,
ent olenevalt patsiendi elustiilist
võib see vastu pidada ka vähem
või rohkem.

Uudsed pöidlaliigeseproteesid
on väga sarnased puusaliigese pro-
teesidele, ent on palju väiksemad,
9–10-millimeetrise läbimõõduga.

Randmeliigese vahetust
vajavad arsti hinnangul eelkõige
reuma- ja artriidihaiget, ent mõ-
nikord ka traumajärgse (näiteks

kukkumise järel) deformatsiooni-
ga patsiendid.

Pöidlaliigese piirkond on
Mårtsoni sõnul kergesti vigas-
tatav näiteks raske füüsilise töö
tegijatel. «Kui vaadata liigese
vahetamist laiemalt, siis valu on ju
see, millepärast see proteesi vastu
vahetatakse,» selgitas Mårtson
näidustusi.

Puusa- ja põveliigese protee-
side paigaldamise operatsioone
tehakse Tartus aastas ligi 1000,
randme- ja pöialiigese vahetami-
se näidustusega inimesi hindab
Mårtson terve Eesti peale paari-
kümne ringi aastas. Esimesed
operatsioonid tegi dr Pettersson
Rootsis. Esimeste patsientide
tagasiside on Petterssoni kinni-
tusel olnud positiivne. Kui enne
operatsiooni oli patsientide valu
10-pallisel nn valuskaalal 6–8,
siis pärast operatsiooni keskmis-
selt 1,8.

Mårtson möönis samas, et
proteesid ei ole väga universaal-
sed, mis tähendab, et igasuguse
patoloogia korral neid ei saa ka-
sutada. «Ja alati on oht kasutada
neid ülearu.»

Proteesid koosnevad kolmest
osast, mis on tehtud titaanist ja
plastikust. Metallosad on spet-
siaalse pinnatöötlemisega, sisaldades
luude põhialainet (hüdroksüapa-
tiiti), et luu saaks selle pinnale
tugevasti kinni kasvada.

Mårtson möönis, et kõnealu-
sed proteesid on suhteliselt kallid,
suurusjärgus 30 000–40 000

Eesti krooni, samuti on see vald-
kond alles päris uus ja alles välja
kujunemas, uudsed pöidla- ja
randmeliigese proteesid on turul
olnud 2,5 aastat.

LOODAV ÕPPEKESKUS

Proteesi tootev Ameerika firma
Biomed on välja valinud Tartu
traumatoloogia ja ortopeedia
kliiniku, et kujundada sellest Ida-
Euroopa käekirurgia õppekeskus.
See tähendab, et Tartus hakatakse
koolitama peamiselt Baltimaade
ja ilmselt ka Venemaa käekirur-
ge-arse. «Õppekeskus toob
kaasa rahvusvahelisi seminare ja
koolitusi, kus õpetatakse randme
ja labakäe piirkonna endoprotee-
simist,» täpsustas Mårtson.

Tartus on juba loomisel
käekirurgia osakond. «Esimesed
sammud selles suunas on astunud.
Kliinikumi juhatuse initsiatiivil
on muudetud traumatoloogia
ja ortopeedia kliiniku põhimää-
rust ja sätestatud, et käekirurgia
ja plastilise kirurgia osakond
hakkab kuuluma traumatoloogia
ja ortopeedia kliinikusse. See
on mõistlik, sest käekirurgia kui
eriala on välja kasvanud traumato-
loogiast ja ortopeediast,» selgitas
Mårtson.

Kuigi endoproteesimise näi-
dustusega inimesi on suhteliselt
vähe, kulub Mårtsoni hinnangul
vähemalt üks käekirurgia osakond
Eestisse siiski ära, sest see tegeleks
ka kõigi teiste käelaba piirkonna
haiguste ja vigastustega. (T)

Professor Marika Mikelsaar on esimesena Eestis välja arendanud teaduspõhise funktsionaalse toidu ning oma tegevusega pannud aluse Eesti kliiniliste mikrobioloogide ja mikroökobioloogide koolkonnale. Nende ja paljude teiste teaduse ja ühiskonna hüvanguks tehtud tööde eest omistati talle tänavu riiklik teaduspreemia.

Foto: Sille Annuk/Postimees/Scanpix

Kasulikud bakterid rajavad teed poe- lettidele ja toidulauale

TOIT EI OLE ENAM PELGALT KÕHUTÄIDE. NN FUNKTSIONAALNE TOIT ON TEGEMAS EUROOPAS VÕIDUKÄIKU NING EUROOPA LIIDU REGULATSIOONID EI LASE VARSTI ENAM POELETTEID-LE TOITE, MILLE SILT KINNITAB TERVISLIKKUST, ENT MILLEL PUUDUB TEADUSLIK TÕENDUS.

Sigrid Söerunurk

sigrid.soerunurk@ut.ee

«S suurendab organismi kaitsevõimet», «vähendab puhitustunnet», «soodustab seedimist» – ka Eesti poelettidel on saadaval tooted, mis reklaamivad end taoliste hüüdlausetega.

Funktsionaalsete toitude turul on aga toimumas suured muutused – EFSA (European Food Safety Authority) on välja andnud regulatsioonid, mille kohaselt tuleb kõigil tootjatel, kes tahavad Euroopa Liidu turul müüa funktsionaalseid tooteid, oma toote kasulikkus ära põhjendada 2010. aasta jooksul.

Funktsionaalne toit on selline toit, mis peale kõhu täitmise ja rakkude toitmise soodustab organismi füsioloogilisi funktsioone, näiteks parandab seedimist, alandab vererõhku või tugevdab luukude. «Kogu maailm kasutab funktsionaalset toitu üha sagedamini. See on täiesti teistsugune mõtlemine, kui tavalist toitu rikastada mõne erilise komponendiga, mis aitab vältida näiteks kõhukinnisust või luude hõrenemist,» selgitab Tartu ülikooli mikrobioloogia professor Marika Mikelsaar. Funktsionaalse toidu hulka kuulub ka probiootiliste bakteritega rikastatud toit.

«EFSA uute regulatsioonide tõttu on Tartu ülikooliga koostööd tegevatel ettevõtetel maailma turul väga suured võimalused,» ütleb Mikelsaar. «Paljude rahvusvaheliste ettevõtete piimatoodetes kasutatavaid probiootilisi baktereid pole eriti

põhjalikult uuritud, mistõttu nende terviseväited ei pea paika. See suurendab huvi meie oma ME-3 vastu, mille kohta oleme teinud rohkesti teadusuuringuid.»

Tartlased on esitanud EFSAsse piimhappebakteriga *L. fermentum* ME-3 rikastatud toodete terviselekkuse tõestamiseks taotluse juba paar aastat tagasi, Mikelsaar näitab suurt paberipatakat. Paraku jahvatavad bürokraatia veskid aeglaselt, läbiraakimised käivad ikka veel.

Mikelsaar on siiski rahul, et ees terendab aeg, mil turule ei saa tulla igasugused «uhhuu-efektiga» tooted, millel puuduvad vastavad uuringud. Uuringud, mis on kallid, nõuavad palju teadlaste oskusi ja tööd. ME-3 jõudis poelettidele pärast 12-aastast kümnete teadlaste pühendumist. Järgnevad uuringud uute probiootikute loomiseks teadusarendus keskuste TAK programmis on läinud küll kiiremini.

KASULIK TARBIALE

Ettevõtjad, kes ei saa endale taolisi põhjalikke uuringuid lubada, või kes pärast uuringute tegemist ei suuda siiski oma toote nn terviseväidet tõestada, peavad need Euroopa turult eemaldama. Taolisi tooteid on palju ka Eesti poelettidel. Eeldatavasti aasta lõpus jõustuvat regulatsiooni hindab Mikelsaar tänuväärseks, sest loodetavasti hakkavad selle tõttu ettevõtjad senisest enam panustama ka teadusarendusse. Rääkimata sellest, et muudatus on kasulik ka tarbijale.

Mikelsaar ei eita näiteks mitmete ravimtaimede tegeli-

ku efekti olemasolu, mis võib ootamatult avaneda uuest küljest. Näiteks on üldteada, et kummelil on mikroobivastane toime, ometi ei suuda ta neid hävitada. Ent dotsent Endel Türi tõestas omal ajal teaduslike meetoditega, et kummeliekstrakt katab bakterid erilise limataolise kihiga, mistõttu mikroob ei saa limaskestale kinnituda. Kinnitumata infektsioonitekitajad uhutakse aga kummeli abil lihtsalt kehast välja.

Mikelsaar on aastaid õpetanud arstitudengitele kliinilist mikrobioloogiat ja uurinud palju infektsioonide põhjuste ja kulu eripära. Laia meditsiinilise tagapõhja tõttu pole tal uute funktsionaalsete omadustega kasulike bakterite otsimine mingi pimeduses kobamine.

ME-3 bakter ei ole kaugeltki ainus teadusarendus projekt, millega Mikelsaare töörühm tegeleb. Viimane funktsionaalne toiduaine, mis poelettidele jõudis, on probiootilist laktobatsilli tüve *Lactobacillus plantarum* Tensia sisaldav Südamejuust, mis reguleerib vererõhku ja parandab sellega südame-veresoonkonna tööd. Selle avastuseni jõudis Mikelsaare töörühm päris juhuslikult.

Teadlased teadsid, et Tensia on n-õ tugev võitleja mitmete haigustekitajatega, nagu Mikelsaar seda iseloomustab. Seetõttu tahtsid nad panna seda võitlema listerioosi vastu – see on nakushaigus, mis ohustab eelkõige rasedaid, vastsündinuid, vanureid ja nõrga immuunsüsteemiga inimesi, kellele võib põhjustada sepsist. Haigus avaldub kõrge palaviku ja peavalu, iivelduse ja

Dr. Helluse kaubamärgi all müüdavad tooted sisaldavad bakterit ME-3, mis kaitseb sooleinfektsioonide tekitajate eest, stabiliseerib mikrofloorat ja aeglustab veresoonte vananemist.

Foto: Marina Puškar/Postimees/Scanpix

kõhulahtisusena. Listeriat võib leiduda pehmetes juustudes, seetõttu ei soovitata neid riskirühma kuuluvatel inimestel süüa. TÜ mikrobioloogid lootsid, et Tensia lisamine pehmetesse juustudesse aitab vältida selle paljunemist. Katseklaasi katsed olid väga edukad, probiootilise bakteri esimesed loomkatsed ja katsetus 12 vabatahtlikuga kinnitasid Tensia ohutust toitu lisamiseks.

HEUREKA!

Seejärel nakatasid teadlased hiiri listeriaga ning proovisid seda uue mikroobitüve enda ja tema abil valmistatud juustuga tõrjuda, ent katse luhtus täielikult – kõik hiired surid. «Niisugune tulemus! Kaks aastat tööd tehtud ja palju raha kulutatud!» meenutab Mikelsaar. «Aga siis tuli dokto-

Harmony Sūdamejuust sisaldab probiootilist laktobatsilli tüve *Lactobacillus plantarum* Tensia. Juust parandab süstoolse ja diastoolse vererõhu regulatsiooni ning aitab kaasa südame-veresoonkonna haiguste riski vähenemisele.

Foto: Peeter Langovits/Postimees/Scanpix

rant Pirje Hütt minu juurde ja näitas üllatavaid tulemusi – Tensia juustu tarvitanud 12 vabatahtlikul inimesel vähenes vererõhk. See oligi heureka – leidsime!»

Meditsiiniharidus võimaldas Mikelsaarel püstitada erinevaid hüpoteese, milliseid vererõhule mõjuvaid aineid võiks see laktobatsill toota. «Koostöös professor Mihkel Zilmeri grupi biokeemikutega leidsime täiesti ootamatult, et ta tekitab lühiajaliselt ühte gaasi, lämmastikmonooksiidi, mis on tuntud veresoonte silelihaste lõdvestaja.»

Nii sündiski Sūdamejuust, mis kolme nädala jooksul (süües 50 g päevas) soodustab vererõhku langetades südame tegevust. Esimestest katsetustest valmis juustuni läks ME-3-ga võrreldes oluliselt vähem aega – 4 aastat.

Nüüdseks on selle juustu toimet vererõhule tõestatud nii noortel kui ka vanadel, kliinilistesse katsetustesse on olnud haaratud koos TÜ Kliinikumi endoteeli kabineti arstide ja Tervislike Piimatoodete Biotehnoloogia TAKi töötajatega ligi paarsada vabatahtlikku.

Praegu proovivad TÜ mikrobioloogid muu hulgas leida probiootilisi laktobatsille, mille abil saaks vähendada kehakaalu. Sellise bakteriga toote turg asuks Mikelsaare kinnitusel peale Euroopa kindlasti ka Ameerikas.

Nimelt avastasid USA teadlased, et paksude ja kõhnade hiirte seedetraktis on ülekaalus eri omadustega mikroobigrupid. Neil õnnestus tõestada, et teatud mikroobid mitte üksnes ei lõhusta toitu, mida inimene sööb, vaid nad võivad, nagu oravad, peita

oma varusid raku sisse. Teadlarühm otsib nüüd neile vastandlike mikroobe, mis need «oravad» maha suruksid. «Oleme väga huvitavate katsete alguses,» ütleb Mikelsaar ning jätab detailid täpsustamata, sest mikrobioloogias, nagu igas teiseski biotehnoloogiliselt tundlikus valdkonnas ei tohi enne patentide registreerimist liiga palju välja lobiseda.

ERINEV MIKROFLOORA

Väga oluline on töö, milles Mikelsaare rühm uurib üht antibiootikumi ravijärgset rasket kõhulahtisust, mille puhul on tavapärasest palju kõrgem suremus. See väga toksiline mikroobitüvi on jõudnud juba Kanadast Hollandisse ja Inglismaale.

Praegu teevad eestlased noralaste ja rootslastega koostööd, et selgitada epidemioloogilist olukorda Euroopas ja seda, kas ka Eesti on ohustatud. Nii otsivad kahe riigi teadlased võimalust mõjustada seda mikroobi antikehi kandvate laktobatsillidega aitamaks kaasa antibiootikumravile ning vätimaks raviga kaasneda võivat rasket kõhulahtisust. Senised katsetused on lootustandvad.

«Oleme väga õnnelikud selles mõttes, et meil on eesti ja rootsi laste allergiauuringutest kogutud väga suur laktobatsillide kollektsioon. Küll me sealt veel leiame ühte ja teist,» räägib Mikelsaar kavalalt.

Mikroobide maailmas on palju ka juhuse ja palju õnne päralt. «See on väga peen teadus nähtamatutest eluritest ja me ei tea sellest veel pooli asjugi.»

Näiteks ME-3 bakteri avas-

tasid teadlased juhuslikult ühe väikese tüdruku soolestikust, maailmas tuntud gefilusbakteri avastati aga ühelt Tšiili lapselt.

Inimeste mikrofloora on väga spetsiifiline, selle saab laps sündides kaasa emalt, esimestel elutundidel lisanduvad mikroobid meid ümbritsevast keskkonnast. Igal olendil kujuneb oma isikupärane mikroobikooslus, mis aga üldjoontes on teatud kehapiirkondades sarnane kõigile inimestele.

Antibiootikumraviga loomulik mikrofloora kahjustub ja kahjulikud bakterid võivad võimust võtta. Õnneks taastuvad oma kooslused pärast ravikuuri, küll aeglaselt. Seega ei ole võimalik ka kasulikke baktereid sisaldavat toitu süües oma mikrofloorat täielikult ümber programmeerida – võõrad bakterid ei jää organismi pidama üle kahe nädala.

Niisamuti on erinevad eri rahvustest inimeste mikrofloorad. Mikelsaare tuntumad teaduspublikatsioonid on seadekulga mikroobide rahvaste vaheliste erinevustest (eesti, rootsi ja soome) ja allergiliste haiguste seosest vaesustunud mikroobikooslustega rohkem tsiviliseeritud ühiskondades. Selle printsiibi rakendamine on alles lapsekingades. «Aga mina olen kogu aeg rääkinud, et mullast oled sa võetud ja mullaks peas sa saama, aga see on Eesti muld.»

Näiteks gefilusbakteril on väga tugev infektsioonide vastane kaitse, isegi parem kui eestlaste ME 3-l. Üheks põhjuseks võib lugeda, et see on meile nii võõras. «Mitte kahjulik, aga võõras – see

ergutab organismi immuunsüsteemi rohkem kui mõni eestlastel sagedamini esinev laktobatsillide liik,» selgitab Mikelsaar ja rõhutab taas, et mikroobide maailmas on veel väga palju põnevat uurimata. Kombinatsioone on ilmselt mustmiljon ning kas tervistavad mikroobid võivad omavahel ka kaklema minna, pole eriti selge. Seda kõike peab eri teaduslike meetoditega mitmekordselt uurima ja analüüsima.

RASKE TURULE TUUA

Avastusteni jõudmiseks peab olema avatud meel ja oskus kahelda. Mikelsaar räägib oma õpilastele, et negatiivne tulemus võib olla hoopis väärtuslikum kui see, mida oodati. Oodatu on ju teatud määral tuntud, seega väheuudne. Negatiivse üle juureldes ja edasi katsetades võib jõuda täiesti uudsete seaduspärasusteni. Seega ei tasu masendusse langeda, kui katsete tulemused ei ole sellised, nagu oodatud ning hüpotees ei peagi paika. Just sel moel jõuti ju Südamejuustuni.

Paraku ei ole ka tõeliselt kasuliku bakteri mõnda toiduainesse lisamine ja selle turule toomine vähemalt Eestis lihtne. ME-3 sisaldavat tervisejuustu

PARAKU EI OLE KA TÕELISELT KASULIKU BAKTERI MÕNDA TOIDUAINESSE LISAMINE JA SELLE TURULE TOOMINE VÄHEMALT EESTIS LIHTNE.

hakkas 2002. aastal tootma väike Vana-Kuuste piimaühistu. Juust meeldis tarbijale, aga selle valmimine võttis mitu kuud aega ning seda tehti väikestes partiidest, piimaühistu suurem ruum oli Hollandi juustu päralt. Siis tuli *dumping* uga turule odavam Leedu juust ning väike piimaühistu sattus raskustesse. Uudsesse teravisejuustu ei tihanud ettevõtjad rohkem panustada ning koostöö jäi katki.

Seejärel ostis juustu tootmise litsentsi Võru Juust. Tootmine pidi kohe-kohe algama. Ühel õhtul nägi Mikelsaar AK uudistes, et

ettevõtte on ära ostnud Valio ning uus omanik ei olnud enam Eesti teadlaste kasulikust bakterist huvitatud.

Teadlased soovisid ME-3 panna ka kapslitesse apteegis turustamiseks ja käed löödi Tallinna Farmaatsiatehasega, ent Lätis asuv Baltimaade suurim ravimifirma PJSC Grindeks ostis suurema osa farmaatsiatehasest (omandas aktsiate kontrollpaki) ning kapslite tootmisliin suleti.

«Üks asi, mis ma õppisin, on see, et mune ei tohi tõesti ühte korvi panna. Sellepärast tegelesime kolme eri projektiga: juust,

kapslid ja jogurt, näete, ainult viimane neist õnnestus,» märgib professor.

ME-3 piimhappebakterit sisaldavat jogurtit, jogurtijooke, piima, hapupiimajooki, keefrit, hapukoort, kohupiimakreemi, jäätist ja juustu toodab AS Tere. Kasulikku bakterit sisaldavaid tooteid ühendab Dr Helluse kaubamärk.

Südamejuustu toodab piimaühistu E-Piim.

Esikaane fotol on oluliselt suurendatud tüüpiline piimhappe bakter.

Foto: Baylor College of Medicine

Teaduse õpetamine kui missioon

24. veebruaril anti Teaduste Akadeemias Arvo Otsale ja Marika Mikelsaarele üle 600 000 kroonised teaduse elutöö preemiad. Juba uudisest teadasaamise päeval, 11. veebruaril kinnitas Mikelsaar, et plaanib osa preemiaraaha kasutada omanimelise fondi loomiseks, millega ergutada tudengite huvi teaduse vastu. See mõte on professoril juba mõnda aega meeles mõlkunud. «Ma ütlen tudengitele esimese asjana ikka, et *science is fun*. Mulle on teadus alati meeldinud, ma olen seda teinud alati suure lõbuga,» räägib Mikelsaar.

Kui professor ise alles teadlase karjääri alustas, oli meditsiini-teaduse prestiiž tema hinnangul praegusest kõrgem. Teadlasel oli teistest sageli rohkem võimalusi ringi reisida. Tol olid ka arstide

palgad madalamad. Praegu on palju võimalusi maailma nägemiseks ning arstide palgadki kõrgemad.

«Ülikooli tulevad arukad noored väga avatult, sageli loodavad nad avastada mingi uue ravimi või haiguse põhjuse. Et nad liiga ruttu sellest sihist ei loobuks, peab neile näitama, mis on teadus,» räägib Mikelsaar ühest oma missioonist. Ega igauhest siiski teadlast ei tule, ka doktorantuuri jõudnutest mitte, ühiskond vajab ki just palju arste.

Mikelsaare juhendamisel on doktoriväitekirja kaitsnud 11 inimest. Praegu juhendab professor kolme doktoranti.

«Teadusõppes ma ütlen üliõpilastele prooviks, et mõtelge ise välja, mida te tahaksite nakkustest teada saada.» Pakutakse

huvitavaid, vahel ka naljakaid ideid. Nii soovis üks üliõpilane selgitada, millise mikroobid on pühapildil, mida inimesed kirikus järjestikku suudlevad. Mikelsaar naerab ja lisab, et see teema religioossete tunnete säästmise tõttu siiski käiku ei läinud. «Aga huvitav on noortega töötada,» jääb ta endale kindlaks.

Peale Mikelsaare sai tänavu teaduspreemia teinegi arstiteaduskonna mikrobioloog – meditsiinilise mikrobioloogia ja viroloogia professor Irja Lutsar oma nelja-aastase töö eest immunopuudulikkuse all kannatavate haigete raviprintsiipidest.

Hiljuti valiti Marika Mikelsaar ülemaailmse ühingu Society for Microbial Ecology and Disease (SOMED) presidendiks.

Tööturule sisenemine ja seal tegutsemine nõuab suurt tähelepanu

TÄNAPÄEVA TUDENG ASUB ÜHA ENAM ÕPINGUTE KÕRVALT TÖÖLE – KAS MAJANDUSLI-KU ISESEISVUSE SAAVUTAMISEKS VÕI LIHTSALT VAJADUSEST. TÖÖINSPEKTSIOONI LÕUNA INSPEKTSIOONI JURIST NEENU PAVEL ANNAB IGA PÄEV NÕU MITMETELE NOORTELE, KES ON JÄÄNUD TÖÖTURUL ÜHEL VÕI TEISEL MOEL HAMMASRATASTE VAHELE NING RÄÄGIB PÕHILIS-TEST ASJADEST, MIDA TÖÖELLU ASTUJA PEAKS TEADMA.

Kadri Kasterpalu

ajakirjanduse magistrant

Kuidas peaks noor end töö-eluks ette valmistama?

Parima ettevalmistuse annab «vaenlase» tundmaõppimine – kuula, mida tuttavad räägivad oma töösuhete kohta, õpi teiste kurbadest kogemustest, heida pilk ka töölepingu seadusele. Uuri tulevase tööandja tausta krediidiinfo maksehäirete raportist, sest naiivne on uskuda, et võlgnevuste kuristikku langenud firma leiab regulaarselt raha just sinu töö tasustamiseks.

Kõik algab lepingu allkirjastamisega. Mida tuleks enne oma allkirja kirjutamist kindlasti tähele panna?

Algajat töölesoovijat võib tööandja eksitada väitega, et töölepingut ei pea kirjalikult sõlmima. Töölepingu seaduse kohaselt aga nõutakse töölepingu kirjalikku vormistamist, et fikseerida vähe-

Foto: Aldo Luud/Õhtuleht/Scanpix

malt olulisemad pooltevahelised kokkulepped – tööülesannete kirjeldus, töö eest makstav tasu, tööaeg ja töö tegemise koht.

Kokkulepitud tingimusi saab muuta ainult kokkuleppel, nende tingimuste rikkumisel saab teine pool töölepingu erakorraliselt üles öelda.

Seadus annab ka muude andmete loetelu, mida tööandja peab töötajale kirjalikult teatavaks tegema. Näiteks millised töökorralduse reeglid on tööandja kehtestanud – tööpäeva algus ja lõpp, lõunapausi pikkus ning kas ja millal teatatakse tööajakava.

Lepinguelsel läbirääkimisel tuleks peale töökoha kompamise kindlasti rääkida ka enda vajadustest – näiteks soovist osaleda õppetöös ning töölkäimise korraldamisest.

Eeldatakse, et tööleping esitatakse töötajale enne tööle asumist. Kui seda pole tehtud, tuleb töölepingut järjekindlalt nõuda. Kõige parem on esitada nõue e-kirja teel, siis jääb maha jälg või-malike tõenduste tarbeks – enda tagalat tuleb ju kindlustada.

Mida teha, kui ma ei saa töölepingu kõigist punktidest aru – tuleb ju tunnistada, et juriidili-

ne tekst on tihtipeale keeruline ja mitmesuguseid tõlgendusi võimaldav?

Seadus ise kohustab esitama töölepingu andmed selgelt ja arusaadavalt, seega on spetsiifilise juriidilise terminoloogia kasutamine põhjendamatu.

Kui aga töölepingu projekt tekitab kõhklusi-kahtlusi, tuleks enne selle allkirjastamist pöörduda mõne õigusbüroo või ka tööinspeksiooni juristide poole, et lepingu punktid koos üle vaadata. Sest antud allkirja enam tagasi ei võta. Teatavaks tagaukseks on vaid säte, et töötaja kahjuks seadusest kõrvalekalduv kokkulepe on tühine.

Mis on katseaeg või prooviaeg ja kas see kehtib kõikide töökohtade puhul?

Töösuhte esimesed neli kuud on vaikumisi katseaeg. Eesmärk on hinnata, kas töötaja tervis, teadmised, oskused, võimed ja isikuomadused vastavad töötajalt lepingujärgse töö tegemisel nõutavale tasemele. Ka töötaja saab proovida, kas töö ja töökeskkond on talle meeltemööda.

Kuidas leppida kokku tööülesanded nii, et hiljem ei tekiks vaidlusi tegemata töö üle?

Töölepingus ei ole kõige olulisem kokku leppida ametinimetuses, vaid täidetavates tööülesannetes, mis võivad lepingu lahutamatu lisana sisalduda ka ametijuhendis.

Tööandja korraldused peavad olema seotud tööülesandega ja üldjuhul ei pea töötaja täitma käsku, mis ei puutu tema töösse või ei ole seadusega ette näh-

tud, v.a hädavajadusest tingitud juhtudel.

Mida peaks tähele panema palga suuruse kokkuleppimisel?

Töötajale makstakse rahapalka ja kuna töötamine on seotud tööajaga, peab ka töötasu suurus kroonides seonduma ajaiühikuga (tunnipalk või kuupalk).

Töölekauplemise käigus võib tööandja lisaks palgale lubada töötajale mitmesuguseid hüvesid – ametiauto kohe istumise alla, mobiilikõned lausa limiidida, fitness-klubi külastamine poole hinnaga jne. Kindlasti tuleb nõuda, et see kõik lepingusse kirja saaks.

Kokkulepitud muude hüvede osaliselt kasutamata jätmisel ei ole töötajal õigus nõuda selle asemel raha.

Töötasu puhul kehtib puutumatus põhimõte – väljateenitud palgast saab midagi kinni pidada ainult konkreetsel juhul töötaja eelneval nõusolekul.

Kui pikk tööpäev on lubatud?

Tööpäeva pikkus kehtestatakse ettevõttes lähtuvalt vajadustest. Seepärast ongi tähtis anda tööandjale varakult teada, et tahate ka edasi õppida ja asute võimalusel tööle hoopis osalise koormusega, nii saab poolte huve paindlikult ühitada.

Täistööaja eelduslik pikkus on 8-tunnine tööpäev 40-tunnise töönädalaga, kuid paljudel kutsealadel töötatakse pikema töövahetusega. Pikem kui 13-tunnine töövahetus ei ole üldjuhul lubatud, sest 24-tunnisesse ajavahe- mikk (alates tööpäeva algusest)

PARIMA ETTEVALMISTUSE
ANNAB «VAENLASE»
TUNDMAÕPPIMINE –
KUULA, MIDA TUTTAVAD
RÄÄGIVAD OMA
TÖÖSUHETE KOHTA,
ÕPI TEISTE KURBADEST
KOGEMUSTEST.

peab mahtuma vähemalt 11 tundi katkematut puhkeaega.

Tööpäeva kestel tuleb hiljemalt 6-tunnise töötamise järel anda vähemalt 30 minutit vaba aega puhkamiseks ja einetamiseks. Kui töötaja on üksinda vahetuses, peab talle töökohal looma võimaluse natuke puhata ja pruukesti võtta.

Iga 7-päevase perioodi sisse peab jääma vähemalt 48-tunnine puhkeaeg. Kui töötatakse summearitult töötaja arvestusega ajakava alusel, peab töötaja saama katkematult puhata vähemalt 36 tundi.

Kui palju saab puhkust õppimise kõrvalt töötav isik?

Kõigil – nii täistööajaga kui ka osalise koormusega töötajatel – on õigus 28-kalendripäevasele põhipuhkusele aastas. Seoses perekondlike kohustustega antakse lisapuhkust aga tööpäevades.

Töötavad õppurid on nüüd omavahel võrdsustatud – õppepuhkust antakse ka neile, kes osalevad tasemekoolituse päevases õppevormis ja täiskoormusega õppes.

Õppepuhkus on kuni 30 kalendripäeva aastas, sellest tasemekoolituse või tööalase koolituse korral 20 päeva keskmise töötasu maksmisega. Tasemekoolituse lõpetamisel lisandub 15 päeva alampalgast arvestatud tasu maksmisega.

Kuidas tööleping lõpeb?

Poolte kokkuleppel võib töösuhte alati lõpetada, tähtajaline töösuhte lõpeb tähtaja möödumisel. Töötaja võib töölepingu korraliselt üles öelda põhjendust esitamata,

kuid peab järgima 30-kalendripäevast etteteatamistähtaega.

Kui töösuhte on sassi läinud või on mingid muud mõjuvad põhjused, saab töölepingu n-ö erakorraliselt üles öelda. Töötajale annab selleks võimaluse olukord, kui tööandja on oma kohustusi rikkunud – näiteks töötajat ebaväärikalt kohelnud, viivitanud töötasu maksmisega, seadnud ohtu töötaja tervise või hea nime.

Samuti võib seda teha isikust lähtuvatel põhjustel – senist tööd ei saa enam teha tervise tõttu, pereliige vajab äkki hooldamist vms. Erakorralise ülesütlemise puhul tuleb seda avalduses ka põhjendada.

Tööandja võib töölepingu erakorraliselt üles öelda töötaja isikust tulenevatel (tervise halvenemine, töökohale sobimatus, töökohustuste rikkumine, vara kahjustamine jms) või majanduslikel põhjustel (koondamine, pankrot).

Ülesütlemisavaldus esitatakse teisele poolele kirjalikult, näiteks e-posti, telegrammi või faksi-sõnumina.

Tööandjapoolsel töölepingu ülesütlemisest etteteatamise aeg oleneb töösuhte kestusest. Erandina võib tööandja töösuhte üles öelda ka päevapealt, kui asjaolusid arvestades ei ole mõistlik nõuda töösuhte jätkumist.

Tööandja peab andma töötajale ülesütlemistähtaja jooksul mõistlikus ulatuses vaba aega uue töö otsimiseks.

Kuidas ma saan töölepingu lõpetamise vaidlustada, kui

JURISTI SOOVITUSED

Tööinspeksiooni Lõuna inspeksiooni jurist Neenu Pavel parafraseerib tuntud kultusfilmi lõpuridu – töötaja reliikviaks töösuhtes on teadmised oma kohustusest ja õigustest:

- enne tööleasumist hangi tulevase tööandja maksujõulisuse kohta infot veebilehelt: www.krediidiinfo.ee;
- töötingimuste üle läbi-rääkimisi pidades ära lepi suuliste lubadustega, vaid palu kõik kokkulepitu kirja panna;
- räägi võimalikest isiklikest takistustest, mis võivad ajuti esile kerkida;
- töölepinguga tutvudes loe see hoolikalt läbi, küsi selgitust enne lepingu allkirjastamist;
- ära kirjuta lahkumisavaldust ähvarduste või emotsioonide mõjul;
- tööleping ja selle lisad on sinu nõudeid tõendav dokument, hoia see alles! Edu!

tunnen, et asjad ei ole tehtud nii nagu peaks?

Töölepingu ülesütlemist saab vaidlustada 30 kalendripäeva jooksul alates ülesütlemisest, pöördudes töövaidluskomisjoni või kohtusse.

Töötasunõude aegumine on kolm aastat. Töövaidluskomisjonile esitatava rahalise nõude ülemmäär on 150 000 krooni. (T)

Pronksiöö tõi küberkaitse õppekava

TARTU ÜLIKOOLI JA TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOLI KOOSTÖÖS VALMINUD KÜBERKAITSE MAGISTRIÕPPEKAVA ON HEAKS NÄITEKS KÕRGHARIDUSE PAKKIJATE KIIREST TEGUTSEMISEST VASTAVALT TEGELIKELE VAJADUSELE.

Eve Tisler

eve.tisler@ut.ee

Sügissemestril alustas õpinguid esimene kursus tulevase arvutisüsteemide turvajaid, kellest peaks kujunema Eesti uus põlvkond kiiresti arenevas küberkaitse valdkonnas.

Tartu ülikoolis juhib õppegevust arvutiteaduse instituudi krüptoloogia professor Peeter Laud, kelle sõnul on õppekava eriline selle poolest, et õpetatakse just nimelt arvutisüsteemide kaitsmist.

Õppekava jaoks on välja töötatud kursused, kus käsitletakse praktilisel viisil arvutisüsteemide kaitset, mida peab teadma asutuse süsteemidirektor, IT-juht või turvaülem. Küberkaitse õppekava ellurakendamine oli Laua sõnul n-ö

ühiskondlik tellimus Eestis aset leidnud ärevate sündmuste tõttu, mis pälvisid kogu elanikkonna tähelepanu. 2007. aasta kevadel pronksiööle järgnenud ulatuslikud võrgurünnakud panid asutuste administraatorite võimed proovile. Kui oht oli möödas, tekkis idee oma oskusi laiemalt levitada.

VAJADUS ELUST ENESEST

Kõigest aasta pärast küberrünnakuid loodi tehnikaülikooli küberneetika instituudi juhtivateaduri Enn Tõugu eestvedamisel tehnikaülikoolis infotehnoloogia magistriõppes küberkaitse moodul.

2009. aasta suvel hakati tudengeid TÜ ja TTÜ ühisele magistriõppekavale vastu võtma. «Kui küberrünnakuid ei oleks toimunud, siis oleks õppekava koostamine ja käivitamine kauem aega võtnud,» nentis Peeter Laud.

Enn Tõugu lisas, et 2007. aastal oli Eestis kujunenud olukord, kus oli olemas pädevus küberkaitse vallas, kuid see oli vaid väheste selle alaga vahetult kokku puutunud inimeste käes. Ta lisas, et aprillisündmused kiirendasid kindlasti asjade käiku,

sest tavareegleid järgides oleks uue õppesuuna ettevalmistamine ja käivitamine võtnud vähemalt kaks aastat.

Kuna õppekava sai ellu kutsumatud tegelikku tööturu vajadust arvestades, siis moodustavad olulise osa õppejõududest oma ala spetsialistid, kellel on aastatepikkune töökogemus.

Õppekava koordinaator Tallinna tehnikaülikooli arvutiteaduse instituudi võrgutarkvara õppe- ja juhataja professor Tanel Tammet nimetas olulisemate koostööpartneritena SEB panka, NATO küberkaitse keskust ja Telecomi.

PRAKTIKUD LOENGUS

Üle poole õppekava ainetest annavad praktikud, kes töötavad Tallinnas. Seepärast toimus tudengite õppetöö sügissemestril Tallinnas, kevadel aga Tartus. Kolmandal semestril liigub kogu kursus tagasi Tallinnasse. Tartu ülikoolis õpetatakse peamiselt sotsiaal- ja humanitaarala aineid. Samuti on võimalik mitmed kohustuslikud ained sooritada mõlemas linnas ning tudeng saab sobiva koha ise valida.

KÜBERKAITSE ÕPPEKAVA
ELLURAKENDAMIST VÕIB
PIDADA ÜHISKONDLIKUKS
TELLIMUSEKS PÄRAST
PRONKSIÖÖD TOIMUNUD
VÕRGURÜNNAKUID

Küberkaitse esimese kursuse magistrandid õpivad kevadsemestril Tartu ülikoolis.

Foto: Gunnar Nellis

Kuna õpe toimub inglise keeles, siis võeti sügisel 20 Eesti tudengi kõrval vastu ka kaheksa välisstudengit Euroopast ja Aasiast. Tammeti sõnul on paljud välismaalased leidnud juba erialast tööd Eestis. «Leian, et küberkaitses tuleb firmadele erineva taustaga töötaja kasuks,» ei näe Tammet probleemi, kui Eesti firmad tahavad palgata näiteks asiaate oma firma küberturvalisuse eest hoolitsema.

Kuigi praktikud annavad üle poolte õppekava ainetest, on praktika tudengitele praegu valikaine. «Me ei ole kindlad, et suudame kõigile praktikakohti pakkuda,» sõnas Peeter Laud.

Üks probleem korraldamise juures on see, et potentsiaalsed praktikandid võivad praktika käigus asutustes kokku puutuda tundliku informatsiooniga.

Tammeti hinnangul on küberkaitse õppekava tervikuna kõikide ainete raames üsna raske ja nõuab palju tööd. Tudengitelt nõutakse nii laiema silmaringi kujundamist kui ka suutlikust õpida valdkonna eripärasid süvitsi tundma.

ÕPPEKAVA TULEVIK HELGE

Tanel Tammet leidis, et õppekaval on kindlasti pikk tulevik, sest küberkaitse on üks kiiremini arenevatest valdkondadest. Enami-

kes ettevõtetes on arvutisüsteemide ja võrkude kaitsjaid vaja järjest rohkem. «Seni kuni inimloomus ei muutu, on turvamehi ikka tarvis,» lisas Peeter Laud.

TÜ ja JTÜ ühine õppekava annab lõpetajatele laiapõhjalise hariduse, mis võimaldab neil infosüsteemidega töötada mitmesugustes ettevõtetes. Peeter Laud lootis, et õppekava kohta saadakse tagasisidet ekspertidega suheldes.

Samuti ütleavad õppekava tulemuslikkuse kohta oma sõna sekka esimese kursuse lõpetajad, kes saavad omandatud teadmiste väärtust proovile panna tööturul. ¹¹

3+2 süsteem pole veel valmis

EUROOPA ÜLIÕPILASLIIDU ASEESIMEHE ALLAN PÄLLI ARVATES ON BOLOGNA REFORMI EHK 3+2 SÜSTEEMI ALGNE MÕTE TAKERDUNUD RIIKIDE ERINEVATE TÕLGENDUSTE TAHA.

Eve Tisler

eve.tisler@ut.ee

**Euroopa Üliõpilasliit andis
eelmise aasta lõpus välja mahu-
ka kogumiku «Bologna With
Student Eyes» («Bologna läbi
tudengi silmade»). Kogumikus
nenditakse, et Bologna süs-
teem pole kahe aasta jooksul
paremuse poole liikunud. Miks
see nii on?**

Kõige suurem põhjus on muidugi selles, et Euroopa tasandil ei ole ühtegi institutsionaalset organit, millele oleks õigus hariduspoliitika üle otsustada. Hariduspoliitika on iga riigi enda küsimus. Ja Bologna protsess on riikidevaheline aukokkulepe.

Iga kahe aasta tagant toimub ministrite kohtumine, kus allkirjastatakse uusi dokumente, millega pannakse paika kõige tähtsamad teemad. Näiteks kas tegeleda 3+2 süsteemi rakendamise või liikuda edasi uute asjadega. Tundub, et sellest on kujunenud pigem läbirääkimiste protsess, kus on vähe tegusid. Iga kahe aasta tagant arutatakse asja uuesti ja püütakse endale paremat positsiooni kindlustada. Seejuures unustatakse ära esialgsed ideed ning eesmärgid.

Aasta 2010 seati Bologna süsteemi täieliku rakendamise esialgseks tähtjaks. Samas pole tegelikult mitte miski veel valmis. Eesti liitus alles eelmisel aastal uue EAP ainepunktisüsteemiga, kuid sisuliselt see täielikult veel ei toimi. Tegelik teadlikkus õppetöö ajakulust õpiväljundite saavutamiseks on väga väike ja õppejõud või instituudid ei arvesta sageli

punkte õiglaselt. Näiteid, kus sama ainepunktide väärtusega kursuste õppetöö koormus on erinev, ei ole just raske leida. Peale selle on loodetust vähem suurenenud ka üliõpilaste mobiilsus. Segajaks on ka riikide paljus.

**Millises seisus on Bologna
süsteemi rakendamisel Eesti
võrreldes teiste riikidega?**

Eesti on suhteliselt heas seisus. Meil on enamasti kõik reformid tehtud ja mitte väga halvasti. Aga meil mängib kindlasti rolli see, et oleme väike riik, meil on lihtne igal tasandil reforme teha. Samas kui vaadata üldist kõrghariduse kvaliteedi taset, siis on Eestil veel väga pikk samm astuda.

Keskmiselt on Eesti esialgsed Bologna ideedega hästi kaasa läinud. Meie probleem on nüüd see et, väga kaua on aega võtnud uue kvaliteedikindlustamise süsteemi rakendamine. Alles nüüd minnakse üle institutsionaalsele hindamisele. On hea meel, et järjest rohkem on sellesse kaasatud tudengeid.

**Eestis on olnud ka probleeme
3+2 süsteemi rakendamisega.
On teada, et tudengid ei ole
üldiselt rahul. Kas suuremad
riigid on veel hullemas seisus?**

Suurte ja väikeste riikide vahele ei saa otseselt paralleele tõmmata. Need reformid rakendatakse eri riikides ellu erinevalt. Tõsi, pigem on 3+2 süsteem paindlikkuses kaotanud, aga see pole idee viga, vaid vale poliitika ning uute rahastamisskeemide mõju, mis sunnib tudengeid aina kiiremini lõpetama.

Selleks, et soodustada üliõpilaste mobiilsust, on vaja et kõrgharidussüsteemid tunnustaksid üksteist. Mina lähen Eestis ülikooli ja ma tahan, et minu diplom loeb ka Portugalis või kus iganes Euroopas. Sellist tugevat usaldust ei ole veel ülikoolide ja süsteemide vahel tekkinud.

See ei seostu ainult õppimisega. Meil on küll Erasmuse programm, aga palju raskem on minna täielikult välisriiki kraadiõppesse. Eesti ülikooli kraadiga Euroopas töö leidmine ei pruugi ka kerge olla. Tuleb vaadata palju suuremat pilti, kui me tahame teada, kas Bologna süsteem on hästi rakendunud.

**Kas peamine probleem on siis
selles, et puudub ühendav orga-
nism, keegi, kes koordineeriks ja vastutaks Bologna
protsessi toimimise eest?**

Jah, osa süü võib sellele kindlasti panna. Kõrgemate ametnike tasandil lepatakse prioriteedid kokku, aga kuna kontrolli ei ole, siis on nende järgimine täielikult vabatahtlik. Samas ei ole meie soov, et Euroopa Liit asjad üle võtaks või kellelegi piits kätte antaks. See ei oleks parim lahendus, sest tihtilugu on selliste institutsioonide nägemus kõrgharidusest kitsam. Euroopa Komisjon vaatab kõrgharidust pigem kitsamas majanduslikus aspektis, nad ei näe alati sotsiaalset mõõdet.

**Kas üliõpilaste poolt juhitud
organisatsioon, nagu näiteks
Euroopa Üliõpilasliit, oleks
parem lahendus?**

Ka ülikoolidel ja akadeemikutel on oma ühendused. Nende mõju

protsessidele selliste raportitega nagu «Bologna with Student Eyes või Trends» on olnud üsna suur. Sellised dokumendid ongi välja toonud süsteemide jätkuvad erisused.

See on ka kõige suurem mõju, mis neil saab olla, sest raportid ei saa koordineerimist üle võtta. Pigem on oluline rääkida, mis on esialgsed ideed ja mis oleks õigem teha. Näiteks Education International, ka Euroopa tasandil tegutsev õppejõudude üleilmne ühing, sai valmis just raporti, kus on öeldud, et akadeemiline vabadus kõrgkoolides on vähenemas, samas kui kõrgkoolide (peamiselt siis ülikoolide) autonoomia on kasvamas. Kui meil selliseid raporteid ei oleks, siis oleks väga raske tausta näha.

Praegu on toetav struktuur olemas. See on Bologna sekretariaat, mis koosneb nende riikide ametnikest, kes võõrustavad järgmist ministrite kohtumist. Need inimesed töötavad nii oma riigi heaks kui ka ajavad Bologna asja.

Võib-olla oleks mingisugune positiivne mõju keskse riikidevahelise süsteemi loomisel, mis oleks korralikult rahastatud ja kus inimesed tegeleksid ainult Bologna teemaga.

Aga üldiselt lisaksin, et Bologna süsteemi kõige positiivsem pool ongi olnud üliõpilaste rolli suurenemine. Ülikoolide otsustusnõukogudes on üliõpilased kaasatud palju rohkem kui kunagi varem. Euroopa Üliõpilasliit ei olnud ka enne 2001. aastat Bologna protsessiga seotud. Alles siis nõustusi ministrid, et üliõpilased peavad ka osalema. See annab palju avarama

vaate, sest üliõpilased näevad palju paremini kõrghariduse puudujääke ja ka seda mis on hästi. Kuigi viimase aasta jooksul on ka siin näha eri riikides vastakaid liikumisi. Nimelt muudetakse Bologna protsessi väliselt kõrgkoolide juhtimist, otsustuskogudesse tuuakse mitmeid kõrgkooliväliseid esindajaid või suurendatakse kuratooriumi rolli.

Millise hinnangu annate tudengite sotsiaalsele olukorrale Euroopas?

Bologna protsessis on üliõpilaste sotsiaalne mõõde olnud pikemat aega päevakorral. See on üks valdkond, milles on toimunud kõige vähem positiivseid muutusi. Pigem liigutakse õppemaksude suurendamise või laenu põhiste süsteemide poole. Üliõpilaste toetusmehhanisme vähendatakse. Tudengeid on aina rohkem, kuid ikkagi veel ei ole Euroopas ega ka Eestis esindatud kehvema sotsiaalmajandusliku taustaga noored või need noored, kelle perekonnas ei ole kõrghariduse traditsiooni. Ka rahvusvahemustel ja usulistel vähemustel on ligipääs kõrgharidusele üsna piiratud.

Bologna süsteemi üks eesmärk on ka mobiilsuse toetamine. Nendel tudengitel, kellel on võimalus olla mobiilsed, peavad olema ka rahalised võimalused. Praegu võib öelda, et süsteimid on elitaarsed ja vähestele kättesaadavad ja eriti väljendub see mobiilsuses.

Milline on Eesti tudengite sotsiaalne olukord?

Eesti on kohati üsnagi klassikaline Ida-Euroopa näide. Meil ei ole

korraliku õppetoetuste süsteemi. Üliõpilased on kohati sunnitud töötama, sest see on ainus äraelamisviis. Usun, et see on ka üks põhjus, miks Eestis tudeng ei lähe väga protestima, kui ta ei ole rahul oma kõrghariduse kvaliteediga. Tal ei ole väga palju valikuid, ta peab käima tööl ja õppima ja lootma paremat. Raske on leida energiat, et hakata kampaaniat korraldama.

Mida saavad Eesti tudengid teha, et oma olukorda parandada?

Ma arvan, et koordineeritud tegevuse kaudu on siiski võimalik tulemusi saavutada. Riiklik tasand on ainus, kus on võimalik muutusi ellu viia, sest kõrgharidus on ikkagi valdavalt riigi poolt finantseeritud. Euroopa Üliõpilasliit üritab oma liikmesorganisatsioonide aidata, anda informatsiooni ja kui neil on vaja üliõpilaste eest seista, siis neid ka igati toetada. Ainus muutus saab toimuda riiklikul tasandil.

Millised on Euroopa Üliõpilasliidu lähemad tulevikuplaanid?

Euroopa Üliõpilasliidu algatusel püstitati eesmärk, et 2020. aastaks oleks 20 protsenti kõikidest tudengitest osa oma õpinguajast veetnud välisriigis. See on üsna ambitsioonikas eesmärk, mille täitmiseks on vaja saada rahalisi vahendeid ja iga riigi poliitiline toetus. Euroopa Üliõpilasliit liigub kindlasti taoliste mõõdetavate eesmärkide saavutamise poole ka sotsiaalses sfääris, sest elu näitab, et mõõtmine paneb riigid kärmemalt tegutsema. ①

Rahvusring- häälingu võiks päästa loamaks

KADRI KILVETI TEADUSMAGISTRITÖÖ
AVALIK-ÕIGUSLIKU RINGHÄÄLINGU
ÕIGUSLIKUST SEISUNDIST LEIDIS, ET
EESTI RAHVUSRINGHÄÄLINGU PROBLEE-
MIDE ALLIKAS ON FINANTSEERIMINE.

Eesti kõrgeim ehitis Tallinna tele torn on ring-
häälingu tele- ja raadiosaateid edastanud juba
1980. aastast.

Foto: Toomas Huik/Scanpix/Postimees

Eve Tisler

eve.tisler@ut.ee

Avalik-õigusliku ringhäälingu õiguslik regulatsioon on Eestis sündinud suure vaeva ja vaidlustega ning seda on aastaid ümbritsenud skandaalid ja erimeelsused. See temaatika on Kilveti arvates olnud aktuaalne 1990. aastate algusest.

Võrreldes tollase ajaga on avalik-õigusliku ringhäälingu valdkonnas toimunud hulk olulisi õiguslike muutusi, kuid probleemid ei ole kuhugi kadunud. Kilveti sõnul ei põhjusta probleeme mitte avalik-õigusliku ringhäälingu olemus, vaid see, et ühiskond ei mõista institutsiooni ja selle järjepidevuse väärtust rahvuskultuuri- ja riigi jaoks. «Täna on selge, et Eesti Rahvusringhääling (ERR) ei suuda talle seadusega pandud ülesandeid ilma riigi kindla toetuseta efektiivselt täita,» ütles Kilvet.

MÕISTE EBASELGE

Autor analüüsis seadusandlikku regulatsiooni alates 1990. aastast ning uuris, kui sõltumatu on ERR oma otsustes ja tegevuses, kui efektiivne on ERRi finantseerimise mudel ning kas Euroopa Liidu nõuded vastavad väikeriigi võimalustele. Võrdluseks tõi Kilvet Euroopa riikide praktika, analüüsides lähemalt Soome, Saksamaa ja Suurbritannia avalik-õigusliku ringhäälingu süsteemi.

Lähtealusena toob autor välja, et avalik-õiguslik ringhääling ei ole nn riiklik ringhääling, vaid tegemist on avalik-õigusliku juriidilise isikuga, mille tegevus on re-

Kadri Kilvet uuris teadusmagistritöös ERRi probleeme.

Erakogu

guleeritud eraldi seadusega. Selle roll on tasakaalustav, informeeriv, ühiskonna eri vaatepunkte esiletoov ning on tihedalt seotud riigiga ülesannete, eesmärkide ja finantseerimise kaudu.

Kilvet väidab uurimustöös, et avalik-õigusliku ringhäälingu mõiste on Eestis seni täpselt määratlemata: «Rõhutan sõna täpselt, sest tõlgendusi ja määratlusi on läbi aegade pakutud väga palju ja väga erinevaid.»

Avalik-õigusliku ringhäälingu mõiste definitsioon ei ole üheski õigusaktis täpselt kirjas, vaid selle saab tuletada mitmest erinevast seadusest.

Definitsioon ei ole täpselt määratletud ka sel põhjusel, et avalik-õigusliku ringhäälingu olemust mõistetakse väga erinevalt. «Selle tõlgendamisel lähtutakse sageli turumajanduslikest ideaalidest ja ka erahuvidest,» sõnas Kilvet.

Autor leiab magistritöös, et tänapäeval, mil meedia jõujo-

ned on muutunud ja muutumas, tuleks avalik-õigusliku ringhäälingu tähendus ümber sõnastada ning rääkida sellest pigem kui avalik-õiguslikust meediast, mis väärtustab kodanikuühiskonda ja demokraatiat, rahvast ja kultuuri.

Kilvet leidis uurimustöös, et Eesti avalik-õigusliku ringhäälingu õiguslik seisund ei taga selle sõltumatust teiste Euroopa riikidega võrreldes. Autori sõnul ei saa praegu rääkida ERR-ist kui sõltumatust meediast.

Üheks näiteks on rahvusringhäälingu nõukogu politiseeritus. Nõukogu kümnest liikmest kuus nimetab riigikogu oma liikmete hulgast ning neli liiget on valdkonna tunnustatud asjatundjad. «Kahjuks on seaduseandja jättnud määratlemata, kuidas tagada sellises olukorras, kus nõukogus kuulub enamus poliitiliste erakondadele, avaliku meedia sisuline lahutatus riigivõimust,» nendib Kilvet magistritöös.

Eesti Rahvusringhäälingu seadust tuleks muuta nii, et nõukogu liikmete enamik koosneks mittepoliitilistest liikmetest, leiab Kilvet oma uurimustöös.

Autor leidis õigusteoreetilise analüüsi tulemusena, et kõik avalik-õigusliku ringhäälingut ümbritsevad probleemid on otsest või kaudselt seotud finantseerimisega.

Probleemiks ERR-i finantseerimise seotus riigieelarvega. Ei ole võimalik rääkida sõltumatusest kui riigieelarvest eraldatavad rahasummad igal aastal valitsuse ettepanekul ümber vaadatakse. Seadusesäte võimaldab neljaks aastaks sõlmitud lepingus fik-

seeritud summat vajaduse korral muuta. Nimetatu kutsub esile poliitilist kemplemist ja lobitegevust, mida demokraatlikes riikides avalik-õigusliku ringhäälingu ümber olla ei tohiks.

LOAMAKSU LAHENDUS

Kilvet pakub Eesti avalik-õigusliku ringhäälingu finantsprobleemide lahendamiseks välja loamaksusüsteemi nagu Soomes, mis peaks tagama finantseerimise stabiilsuse.

Rahvakeskne otsene skeem ehk klassikaline loamaksuskeem on seotud otsese maksuga teleri leibkonna ehk telekodu kohta.

Toetusmaksu süsteemi kehtestamist Eestis on arutatud mitmeid kordi. Tingimata tuleks küsida rahva arvamust, kas avalik-õiguslike ringhäälingu programmide eest ollakse valmis maksuma otsest toetusmaksu.

Kilvet leidis, et kuna loamaksusüsteemi rakendatakse edukalt peaaegu kõigis Euroopa riikides, siis oleks võimalik seda süsteemi rakendada osaliselt või täielikult ka Eestis, sidudes avalik-õigusliku ringhäälingu otse rahvalt tuleva maksuga ja sellest tulenevalt ka vastutusega rahva ees.

Pooltargumendina võib selle süsteemi puhul tuua asjaolu, et kehtestades loamaksu, tekib suurem võimalus prognoosida lähiaastateks ringhäälingu rahalisi vajadusi ning toetusmaks tagaks kindlasti tulude regulaarsuse ning ei seaks ringhäälingut liigsesse sõltuvusse võimust. Loamaks toetab kahtlemata avalik-õigusliku ringhäälingu sõltumatuse nõuet, kannab demokraatlikku funk-

siooni ja seob avalik-õigusliku ringhäälingu otsese vastutusega rahva ees.

Otsese toetusmaksu ainukeseks puuduseks on see, et reeglina kehtestatakse võrdne maks kõigile teleperekondadele sõltumata sissetulekust, avalik-õigusliku ringhäälingu kasutamise aktiivsusest või programmidele antavast hinnangust. Samuti võib probleemiks saada asjaolu, et uute maksude kehtestamine tekitab ühiskonnas alati erinevaid ja vastuolulisi reaktsioone ning nimetatut on raske põhjendada rahvale, kes seni sai ringhäälingu teenust tasuta.

Autor tööis välja, et Euroopa Liidu kehtestatud nõuded piiravad Eesti avalik-õigusliku

ringhäälingu loomingu- ja otsustusvabadust. Selleks, et vastata nõuetele, toodetakse ja tellitakse võimalikult odavat ja võimalik, et madalakvaliteedilist programmi.

Mitmed probleemid Euroopa Liidu nõuete täitmisega avalik-õiguslikus ringhäälingus on seotud sellega, et Eesti on väike riik.

Kilvet arvas, et Eesti on erandlik näide, sest meie siseriikliku õigusega sätestatud avalik-õigusliku ringhäälingu rahastamise skeem erineb oluliselt teiste EL riikide omast. EL poolt kehtestatud kvootide täitmist ja piiranguid aitaks oluliselt leevendada või ka kompenseerida see, kui riik garanteeriks ja tagaks avalik-õiguslikule ringhäälingule aktiivse rahastamise. (T)

Prof Kalle Merusk

Teadusmagistritöö juhendaja;
Avaliku õiguse instituut: Riigi- ja
haldusõiguse õppetooli juhataja

Kadri Kilveti teadusmagistritöö «Avalik-õigusliku ringhäälingu õiguslik seisund» on viimaste aastate üks põhjalikumaid ja komplekssemaid uurimusi, mis on pühendatud avalik-õigusliku ringhäälingu probleemidele.

Analüüsi keskmes on mitmed olulised põhiseaduslikud väärtused ja nende tagamine avalik-õigusliku ringhäälingu õiguslike regulatsioonide kaudu. Eelkõige on kõne all sõnavabaduse tagamine ja avaliku huvi realiseerimine, mis eeldab avalik-õigusliku ringhäälingu õigusli-

kult garanteeritud autonoomiat, ning välistaks nii poliitilised kui ka muud mõjutused. Autor on välja toonud põhiprobleemid, milles ta näeb kehtivate õiguslike regulatsioonide puudusi ning riivet avalik-õigusliku ringhäälingu autonoomiale.

Antud teadusmagistritöö puhul on tegemist analüütilise uurimusega, mis sisaldab konkreetseid ettepanekuid olemasolevate probleemide lahendamiseks. Magistritöö võiks olla tänuväärseks abimaterjaliks avalik-õigusliku ringhäälingu regulatsiooni edasiseks täiustamiseks. Kas ja kui palju autori poolt tehtud ettepanekuid ja seisukohti edasises õigusloomes arvestatakse või mitte, on õiguspoliitiliste otsustuste küsimus.

Akadeemilisest teenrist «politseipuudlini»

PEDELL (*BIDELLUS*) – ÜLIKOOliteener kui ühe vanima ÜLIKOOliameti esindaja oli rektorile abiks juba esimestes lääne-euroopa ülikoolides. Academia Gustavianas olid keskajast pärineva auväärse ametinimetuse esindajad enamasti lisaraha teenivad vanemad üliõpilased. Keiserlikus Tartu ülikoolis sai pedellidest ehk tollasest akadeemilisest politseist «politseipuudel».

Varje Sootak

varje.sootak@ut.ee

«Kui kell oli löönud 11 õhtul, kostis igas kõrtsis tingimata «puudli» üksluine korraldus: «Seaduse nimel – palun laiali minna!» meenutab mälestustes poliitik ja ajakirjanik Eduard Ungern-Sternberg, kes õppis Tartus 1855–1857. Kui üliõpilane tabati eeskirjade rikkumisel, võis pedell talle kohe öelda: «Teid kutsutakse härra rektori juurde». Tõelised õudussõnad olid aga kesköötunnil üliõpilaskorteri lukustatud uste taga kostnud: «Seaduse nimel – avada!» Kui oli koos üle kolme inimese, võis see kaasa tuua raskeid karistusi. Burši vaenlased olid rektorist hoopis suuremal määral administratsiooni täidesaatva organina pedellid, kes valvasid seadusenormidest kinnipidamist.

Academia Gustavianas valvasid kaks ülikooliteenrit – pedelli – korra ja üliõpilaste järele. Lisaks vahendasid nad teateid ülikooli ja linnavõimude ning üliõpilaste

vahel. On teada, et rektor saatnud pedelli korduvalt isegi juuraprofessor Carl Lundi järele, kelle loengud kuuldavasti tihti ära jäid.

Pedellid pidid viibima rektori läheduses kõigil avalikel üritustel, nagu rongkäigud jms. Näiteks 1632. aasta avaaktusel kandsid pikkadesse punastesse kuubedesse riietatud pedellid professorite järel lauda asutamisüriku ja teised olulised dokumendid. Kui rektor saabus kraadi taotlemise avalikuleksamile, kandsid pedellid tema ees skeptreid (valitsemiskeppe). Ka ülikooli taasavamise pidulikus rongkäigus Pärnus 1699 kõndisid rüütelkonna esindajate järel akadeemilise pere ees punasega kantitud pikkades sinistes kuubedesse rektori spektritega pedellid.

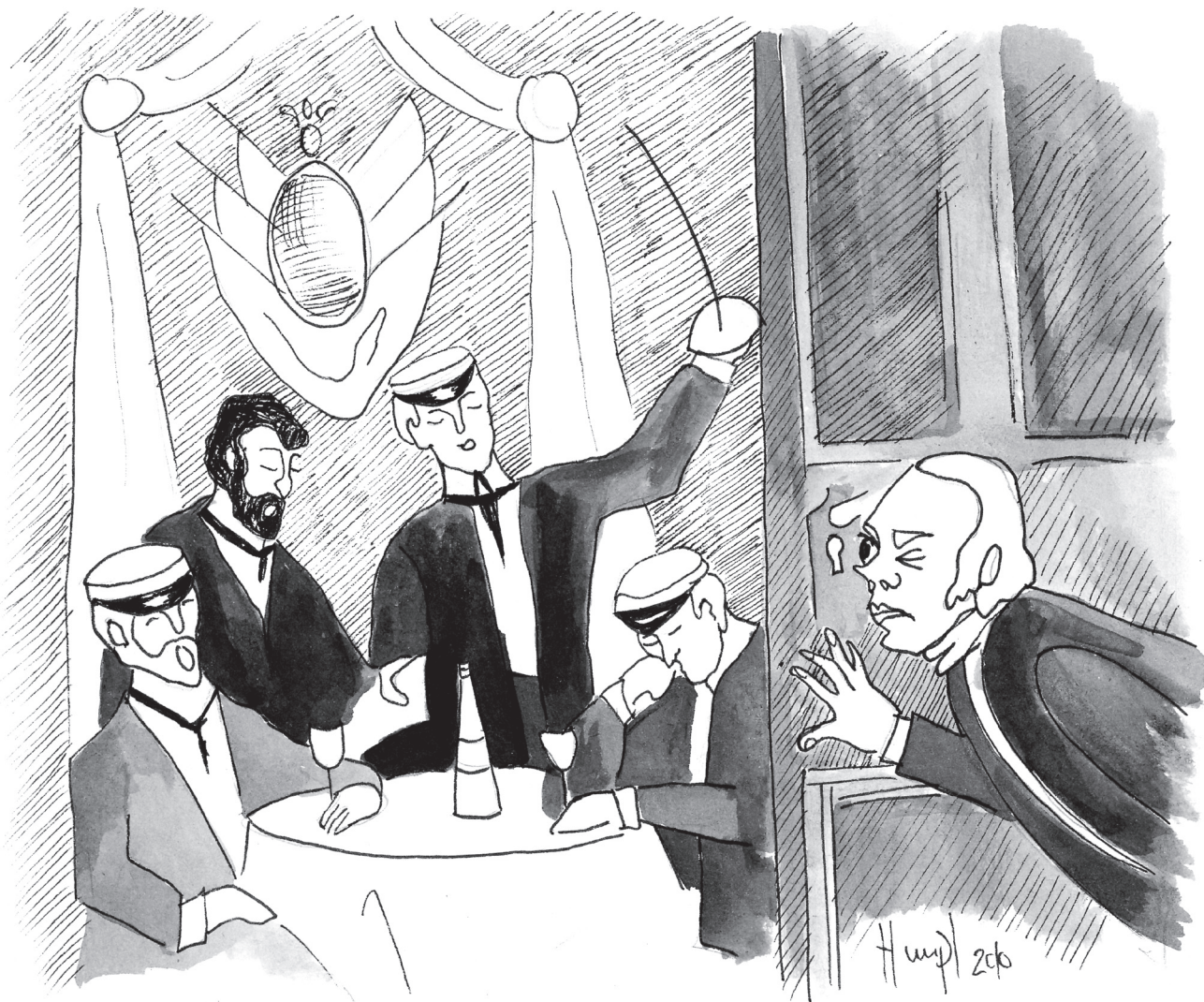
TSAARIAEG

1802 taasavatud ülikoolis oli pedellidel korralvalve kõrval üks tähtsamaid ülesandeid informatsiooni edastamine juhtkonnalt professoritele ja tudengitele. Nad kandsid rektori ja dekaanide ringkirju, viisid tähtsaid teateid professoreile koju. Vahel toime-

tasid nad professorile koju ka tellitud kirjandust ning valvasid ja varustasid kartsereid küünalde ning söögi-joogiga. Kui ülikooli taasavamise algul 1802. aastal olid pedellid sakslased, siis sajandi keskpaiku olid juba peaaegu kõik pedellid eestlased.

Pedell tegutses rektori või seaduse nimel. Ta pidi olema viisakalt nõudlik, mitte laskuma sõnavahetusse. Kui pahategija korduvalt ei kuuletunud, võis jõudu kasutades viia ta ülempedelli ette.

1805 loodi politseilist korda hoidvate valitavate kohalike võimustruktuuride asemele Venemaa siseministeeriumile alluv riiklik politseivalitsus. Tü ajaloo muuseumi teadusdirektor Lea Leppik märgib oma doktoriväitekirjas «Tartu ülikooli teenistujate sotsiaalne mobiilsus 1802–1918», et see muutis tähtsamaks ka ülikooli politseilise autonoomia säilitamise. 1820. aastatel muutus keskvalitsus ülikoolide suhtes veelgi umbusaldavamaks. Seepärast üritas ülikool kõik pahandused oma seinte

Tsaariajal nuhkisid pedellid tudengite järele eriti agaralt.

vahele jätta. Selles oligi suur abi pedellidest, kes moodustasid osa ülikooli autonoomia kaitse ringmüürist.

Vene helilooja Juri Arnold, kes õppis Tartu ülikoolis aastatel 1828–1831, on meenutanud, kuidas kord saadetud skandaali puhul sõna rektorile. Rektor Gustav Ewers tuli kohale koos paari tudengite poolt armastatuima professoriga ning veenis tudengeid: «Mu härrad, palun

rahunege! Tehke meile isiklikult meelehead, minge laiali. Akadeemilise au nimel, minge laiali!». Rektor tänas laialiminevaid hääraseid ja ütles, et on järgmisel päeval valmis vastu võtma esindajaid juhtumi arutamiseks. Lahkuvaid ülikooli esindajaid saatsid hüüded: «Vivat Magnus! Vivat Academia! Vivant Professores!».

Ülikooli kohtusse kuuluvad professorid polnud unustanud,

et nemadki olid hiljuti tudengid ja seega oskasid nad vahet teha noorusvallatuste ning ühiskonna jaoks kahjulike ülesastumiste vahel. Seepärast usaldasid ja austasid üliõpilased oma rektorit ja akadeemilist senatit ning allusid neile vastu rääkimata.

Politseiriigi ilmingute süvenedes hakkas kuraator 1834. aastal ülikoolides sõjaväelist korda nõudma. Igale pedellile oli linnas kinnitatud piirkond, kus elavate

tudengite nime ja nägu ta teadma pidi. Ametisse võeti ka pedelli-abid.

Näiteks professor Eduard Osenbrüggen on kirjutanud, et linnas valvas tudengite järele terve pedellide armee, sealjuures jälgiti eriti duellikeelust kin-nipidamist ja vormirõivastuse kandmist. Ta toob näite, kuidas nabiti kinni mittevormikohaste pükstega Poola üliõpilane, kelle pedell kamandas «seaduse nimel» rektori juurde.

Ajaloolane Hillar Palamets mainib, et pedelle kutsuti «puudliteks» või «puudlininadeks», seda osalt sõnade kõlalise sarnasuse, osalt tudengite järele nuhkimise pärast. Pedellid pidid näiteks hankima ka voorimeestelt, kojameestelt ja teenijatelt informatsiooni üliõpilaste käitumise kohta. Patrullida tuli tänavail kuni kella üheni öösel.

Hilisem rektor Johan Kõpp on meenutanud, kui rangelt kontrolliti näiteks sajandivahetusel üliõpilaste tegevust ja mundri kandmist: «Need kurjad kerberosed on pedellid, kes inspektori

käsilastena täidavad niiöelda alampolitseiniku ülesandeid». Pedellide seas leidus muidugi ka tudengite hoiatajaid ning buršidesse isalikult suhtujaid. Pedellid olid ametis tsaariaja lõpuni.

KARJÄÄR

Pedelliamet vajas kolme kohaliku keele (eesti, vene, saksa) ning kirjaoskust. Mitmed pedellid olid alustanud aadlike koduteenijatena, mõni õppis ka linnakoolis. Pedelliabideks võeti sageli eruall-ohvitseri, kellest mõnigi tõusis hiljem ka pedelliks. Abidena tegutses Lea Leppiku sõnul palju väljateeninud nekrutitest eestlasi.

Pedelliamet oli ihaldusväärne. Nad kuulusid riigiteenistujate sekka ning seepärast oli vakantsetele kohtadele suur konkurss. Leppik on märkinud, et pedellid suutsid endale vähemalt väikese puumaja soetada ning lastele hariduse anda, sageli ka ülikooli-hariduse.

Tihti muutsid pedellid oma nime saksapäraseks. Vasula mõisa talupoeg Villem Peik muutis enda Wilhelm Beikiks, Kanepist

pärit Jaan Hoopist sai Johann Thal jne. Särav näide on pedell Carl Hohlbeck, kelle kolm poega said kõrghariduse ning üks neist kaitses Tartus doktoriväitekirja. «Vaatomata teatud eeliste, jäi pedellide sotsiaalne staatus siiski madalaks, kuid igapäevane lävimine kohalike literaatidega vormis ilmselt noorema põlvkonna kultuuri- ja karjääriorientatsiooni, mistõttu tegid säravat karjääri pedellide lapsed,» leiab Lea Leppik. Lapsed lahkusid kodumaalt ja leidsid hea teenistuse Venemaal, sest kohalikud väljakujunenud struktuurid ei võtnud seda laadi uustulnukaid kuigi hästi vastu. Oma osa mängis ka seisusevahe – parunivõsu silmis jäi ülikooli võimuesindaja ikkagi matsilapseks.

Lea Leppiku andmetel olid TÜ viimased pedellid Juhan Nor-mann ja August Tõrruke ametis 1. juunini 1918. Göttingeni üli-koolis kaotati pedelli ametikoht aga alles 1960. aastatel. ①

*Kasutatud kirjandus vt:
www.ajakiri.ut.ee*

Kui Kreutzwald põgenes pedelli eest

Pedell Christoph Klein oli rektor Gustav Ewersile teatanud kolmest lärmitsenud isikust. Pedellid arre-teerisid ja viisid kartserisse kaks, üks oli aga ära karanud. «Kartseris istujad on üliõpilased, pageja keegi K r e u t z w a l d, kellest temaga koos vangistatud ütlevad, et seda meest ei tunne,» seisab rektori 1825. aasta 11. novembri kirjas

Tartu politseimeistrile. Rektor palus üle kuulata intsidendi juures olnud isikud ja ka Kreutzwaldi. Järgmisel päeval saatnud rektor politseimeistrile asitõendina pedelli käest saadud päästvasse ööpimedusse jooksnud salapärase noormehe maha jäetud mantli.

Gustav Suits on raamatus «Noor Kreutzwald» kirjutanud,

et ülekuulamine oli toimunud ning protokoll saadetud ka Kreutzwaldile. Suitsu arvates eksis muidu korralik Kreutzwald reeglite vastu kohe algul, kuid süü ei olnud ilmselt suur, sest see seiklus ei kahjustanud ülikooli astumist. Kreutzwald tegi 1826. aasta algul sisseastumiseksamid arstiteaduskonda.

Kirjanik Tiia Toomet püüab täiskasvanuks saada

TARTU MÄNGUASJAMUUSEUMI ASUTAJAL JA KIRJANIKUL TIIA TOOMETIL ON TARTU ÜLIKOOLI VASTU VÄGA SOOJAD TUNDED, HOOLIMATA SELLEST, ET TA ÕPPIS «SÜGAVAL NÕUKAAJAL». TEMA SÕNUL OLİ ÜLIKOOL IKKAGI ÜLIKOOL, INIMESED HUVITAVAD JA ÜMBRITSEV KULTUURI-ÕHKKOND HAARAV.

Kadri Inselberg

kadri.inselberg@ut.ee

Tallinnast pärit Toometi jaoks oli Tartu ülikool ja ajaloo eriala omal ajal loomulik valik. Kõige rohkem huvitasid teda just humanitaarained ja õppima pidi minema niikuinii. «Oli valida kirjanduse ja ajaloo vahel, aga ajalugu tundus mulle tõelisem. Kirjandus on välja-mõeldud elu, ajalugu aga päris,» meenutab Toomet.

Samas seda, et tal oleks olnud ülikooli astudes kindel plaan ajaloolaseks hakata, Toomet ei mäleta. Tema sõnul mindigi tema ajal pigem üliõpilaseks saama, kui mingit kindlat ametit omandama. Taheti elada üliõpilaselu ja selle käigus ka uusi teadmisi saada. Töökoht ja palk tundusid hõljuvat kusagil kauges tulevikus.

Toometi sõnul ei käinud tema ülikooliajal tudengid vähemalt esimestel kursustel ka tööl, kuna kõigile makstav stipendium võimaldas kuidagi ära elada. «See oli vist 35 rubla ja kui olid sessi hästi

teinud, siis kuni 45. Kui kellelgi väga halvasti läks, sai kursuse-kaaslaste ja sõpradega omavahel klapitud. Tööl ei olnud vaja käia. Olid üliõpilane, pidasid oma pidusid, õppisid ja elasid tudengite ringkonnas.»

MITU ÜLIKOOLI

Seda, et Tartu ülikooli sees oli justkui mitu erinevat ülikooli, on välja toonud paljud vilistlased ja sama kinnitab ka Toomet. Tema toob välja kolm: ülikooli kohvik, seminarka ja kunstikabineti ülikooli.

«Meie elu mööduski suuresti pärast loenguid kohvikus, kus sõpruskonnad istusid koos ja segunesid. Veel kuuekümnendate keskel istusid seal tagatoas legendaarsed nn karvased, eesotsas Johnny B. Isotammega. Nad isegi ei käinud ülikoolis, aga kuulusid kuidagi tolleaegse vaimsuse ringi,» pajatab Toomet.

Samuti veedeti palju aega seminarkas ehk humanitaarüliõpilaste raamatukogus, mis asus peahoone kolmandal korrusel ja kus igaühel oli oma laud. Laual oli virnades tohutult raamatuid, kuid seda, kui palju keegi nendest ka läbi luges, Toomet arvata ei oska. Eks ikka pigem sirviti.

Toomet käis ka kunstikabinetis, mida vedas tollal graafik Kaljo Põllu. Toometi arvates oli Põllu justkui pärm, mis taigna käima pani. Kunstikabinetis sai proovi-

da kõike – joonistada, graafikat, keraamikat või metallitööd teha. Aga põhiline oli Toometi hinnangul moodsa kunsti uurimine ja erialase kirjanduse tõlkimine. Tehti näituseid, luule- ja muusikaõhtuid, käidi ekskursioonidel.

Üldse oli 60. aastate teine pool Toometi sõnul väga elav ja lootusrikas aeg. Tõehhis oli toimunud Praha kevad, Tartu Vanemuises etendus «Tuhkatriinumäng», mis oli revolutsioon eesti teatris ja kultuuriloos.

Isegi komsomolikoosolekutel käimine oli Toometi sõnul ülikooli alguses tõeline elamus – Tallinnast tulid kohale tähtsad ametnikud ja üliõpilaste koosolekul nad lihtsalt karjuti maha või pommitati küsimustega. Meeleolu oli tšehhimeelne.

Viimasel kursusel sai Toomet lõplikult aru, et päris ajaloolast temast ikkagi ei saa. «Need punased kummardused ette ja taha, mida kõike pidi tegema – ma leidsin, et ma ei taha kogu elu sellega tegeleda.»

LAPSEVANEM ÜLIKOOLIS

Veel enne lõpetamist sai ta oma esimese poja ja abiellus kirjanik Jaan Kaplinskiga. Kaljo Põllu pakus Toometile ülikooli kunstikabinetti poole kohaga tööd ja seal ta järgmised kolm aastat ka veetis.

Peagi sündis ka teine poeg ja Toometi sõnul tekib väikeste lastega kodus olles ikka selline

«ON ASJAD, MIS MUUTUVAD SINU ASJADEKS. MINA TUNNEN, ET TARTU ÜLIKOOL ON MINU ÜLIKOOL, ÜKSKÕIK, KUHU TA EDASI ON LÄINUD.»

tunne, et sealt enam ei pääse – tuleb õppida mingi eriala, mida saab kodus teha. Seega otsustas ta sisse astuda kunstiinstituudi tekstiilerialale, et saaks hiljem kodus «vaikselt nurgas kududa».

Kui ta sinna sisse sai, siis oli see tema jaoks suur üllatus, kuid otsustas, et kui juba koht olemas, siis peab ka minema. Koliti Tallinna. «Samas üliõpilaselu oli ikkagi see, mis oli olnud Tartus. Kunstiinstituudis olin ma juba suurem, olin pereinimene ja lapsevanem. See oli ikka täiesti teine asi,» tõdeb Toomet tagantjärele.

Mõnes mõttes oli Toometi meelest kunstiinstituudi üliõpilaste elu või üliõpilasvaim üldse teistmoodi. Seal õpiti praktilist laadi erialasid ja paljud tudengid olid juba natuke vanemad inimesed.

«Mulle tundus, et nende inimeste huvid olid natuke kitsamad. Nad olid rohkem orienteeritud oma erialale ja selle kaudu maailma nägemisele,» meenutab ta. Tartus lehis aga vabaduse vaim. Vähemalt Tartu ajaloo-keeleteaduskonnas olid kultuur, filosoofia ja ajalugu teemad, mille üle pidevalt arutleti, mis sekksid tudengite ellu ja olid nende tegemistes alati taustal.

See tulenes Toometi sõnul tõenäoliselt ka sellest, et Tartu ülikool on *universitas*, kus on koos kõikvõimalike erialade tudengid. Ülikooli kohvikusse tulid kõik kokku ja suhelda sai väga erinevate inimestega. Toomet nimetab ülikooli ruumiliseks pusleks, kus sai liikuda ja välja jõuda kuhu iganes.

Ta tunnistab, et loomulikult

oli Tartu ülikoolis palju jama, ja mida aeg edasi läks, seda rohkem jama tuli, aga tudengid olid sellega omal moel harjunud. Elu oli selline. «Kui ma praegu mõtlen, et mälu on kehvak스 lainud, siis tuleb meelde, kui palju pahna pidi punastes ainetes eksamiteks pähe õppima. Sinna läks seda mälu palju.»

OMA ÜLIKOOI

Toomet rõhutab aga, et sellega oldi ju harjutud juba keskkooliajast. Neil oli paks nahk ja nad olid harjunud laveerima. Ajaleht oli hea kempu jaoks ja eksamitel tuli ette öelda kohustuslikke vormeleid. Seda ka tehti, sest ülikoolis taheti õppida ja muud võimalust ei olnud.

Tartu ülikoolis on käinud ka Toometi kõik lapsed – noorem poeg õpib praegugi semiootika magistrantuuris ja kõige vanem poeg õpetab majandusteaduskonnas. Nii et teatud side on Toometil ülikooliga säilinud tänaseni.

«Ikka on soe tunne, kui ülikoolist mööda lähen. On asjad, mis muutuvad sinu asjadeks. Mina tunnen, et Tartu ülikool on minu ülikool, ükskõik, kuhu ta edasi on läinud. See on paljude teiste ülikool, aga minu oma ka,» võtab Toomet kokku.

Ajaloolase ja kunstniku haridusega Toomet leidis ennast kunagi mõtlemast, et mis selle haridusega siis ikkagi peale hakata. Suurepärast kulus aga just see kombinatsioon ära Tartu mänguasjamuuseumis, mille Toomet asutas aastal 1994. Samas on ta kirjutanud lastele palju kodu- ja ajaloolisi raamatuid.

TIIA TOOMET

- Sündinud 9. veebruaril 1947 Tallinnas.
- 1970 lõpetas TRÜ ajaloo eriala.
- 1970–1973 töötas TRÜ kunstikabinetis laborandina.
- 1978 lõpetas ERKI tekstiilkunstniku eriala.
- 1982–1983 TRÜ töötas kodunduskabinetis õpetajana.
- 1994–2007 Tartu mänguasjamuuseumi rajaja ja direktor.
- Kirjanikuna avaldanud jutukogu, kaks luulekogu ja kümme laskeraamatut. Kirjutanud stsenaariumi filmile «Klaasikillumäng».
- 1997 pälvis kirjanduse aastapremia.

Nüüd aga naudib ta vaba pensionäri elu, mis tema enda sõnul tähendab, et vaba aega ei ole üldse. Toomet loodab lõpetada mänguasjamuuseumi teema, millest on lubanud põhjalikult kirjutada. Eelmisel aastal ilmus «Suur karuraamat», märtsis peaks poelettidele jõudma suur piltidega raamat Eesti mänguasjade lugudest.

«Mul on endal palju lapsi ja mu ümber on kogu aeg olnud lastemaailm – see on olnud mu tööde ja tegemiste mõte ja eesmärk. Nüüd peaks vaatama, kas ma saan kunagi täiskasvanuks ka,» mõtiskleb Toomet. ①

Iisraellane ja inglane õpetasid teadlase kasvatamise teadust

KÜMMEKOND AASTAT RAHVUSVAHELISE DOKTORITÖÖDE HINDAMISEGA TEGELENUD NING DOKTORANTIDE JUHENDAMISE PEDAGOOGIKAT UURINUD INGLASEST PROFESSOR VERNON TRAFFORD JA IISRAELLASEST ÕPETAJAKOOLITUSE JUHT SHOSH LESHEM KINNITAVAD, ET DOKTORANDI JUHENDAJA PEAB OLEMA LISAKS TEADLASELE KA HEA PEDAGOOG JA OSKUSLIK TEEJUHT.

Sigrid Söerunurk

sigrid.soerunurk@ut.ee

Eesti kõrgharidusstandard ütleb, et doktoriõppes omandab üliõpilane iseseisvaks teadus-, arendus- või kutsealaseks loometööks vajalikud teadmised ja oskused.

Praktikas aga on doktoriõppe hindamisel lähtutud põhiliselt kvantitatiivsetest näitajatest (aparatuur ja rahalised vahendid, juhendatavate ja kaitsnud doktorantide arv, juhendaja rahvusvahelised publikatsioonid jne), selgus Anita Kärneri, Dagmar Kutsari ja Väino Puura 2008. aastal korraldatud doktorantide juhendamise uuringust.

Samas eeldavad muutunud olud, et ka juhendamise stiil muutuks paindlikumaks ja mitmekülgsemaks.

Noortelt teadlastelt eeldatakse mitmekülgsete oskuste omandamist. Peamise tõuke selleks on andnud üha suureneva hulga

doktorite tööleasumine väljapoole kõrghoole ja teadusasutusi.

Rahvusvahelised uuringud on näidanud, et kuna doktorantide arv üha suureneb, siis tuleb juhendajatel juhendada doktoriprojekte alal, kus nad ei ole eksperdid. Seetõttu on koostöö eri valdkondade asjatundjate ja doktorantide vahel muutunud järjest tähtsamaks.

Eelmainitud uuringu põhjal on ka osadel Eesti doktorantidel mure, et nad ei saa oma juhendajalt kui eksperdilt tuge, sest juhendaja teadustegevus ei ole doktorandi uurimisteema või -valdkonnaga seotud.

Kärner resümeeeris tänavu juhendajate problemaatikat käsitleva doktoritöö – kuigi vajalikud on raha, doktorantide ja juhendajate motiveeritus jms, saab Eesti kõrgkoolides doktoriõppe tulemuslikkust parandada ka juhendamisoskuste arendamise abil.

Trafford ja Leshem külastasid

veebruaries Kärneri kutsel Tartu ülikooli ning tutvustasid siinsetele doktorantidele ja juhendajatele oma mudeleid, millest peaks olema abi nii doktorantidele, nende juhendajatele kui ka eksamineerijatele, doktoritöö hindajatele. «Need mudelid ei ole distsipliinikesksed, mistõttu on nad kõigile kasulikud,» täpsustas Leshem.

PRAKTILISED STRATEEGIAD

Mudelid on kui praktilised strateegiad, mida juhendajad saavad kasutada. Selle asemel, et juhendaja ütleks doktorandile, kuidas ja mida ta peab tegema, suunavad Leshem ja Trafford doktoranti ja juhendajat mõtlema teadustöö eri aspektide omavaheliste seostele. «Need on mudelid, mis ei ütle, mida teha, vaid panevad mõtlema,» ütles Leshem.

«Me tahame, et inimesed mõistaksid, et nad peavad nägema asjadevahelisi seoseid ja teadma miks, kuidas ja mis,» lisas Trafford.

Anglia Ruskini ülikooli emeriitprofessor Vernon Trafford, Tartu ülikooli haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskuse juhataja Anita Kärner ja Haifa ülikooli Oranimi kolledži dr Shosh Leshem.

Foto: Andres Tennus

Näites selgitavad Trafford ja Leshem kontseptualiseerimise oskuse vajalikkust. Nende hinnangul on doktorantidel oht jääda liialt kirjeldavaks, kuid nad peaksid oskama mõelda kontseptuaalsel tasemel. Siin ongi vajalik juhendaja suunav ja õpetusi jagav roll.

Hea juhendaja oskab aidata doktorandil jõuda kontseptualiseerimiseni ning areneda iseseisvaks uurijaks.

KONTSEPTUALISEERIMINE

«Enamikel juhtudel on ka väga vajalik, et juhendaja kohtleks doktoranti kui täiskasvanut,» ütles Trafford ja lisas, et doktorandi aeglane edenemine uurimistöös on sageli seotud oskamatuslega siduda empii-

rilisi andmeid kontseptuaalse raamistiku või teooriatega. See on omakorda doktorandi nn isolatsioonis tegutsemise tagajärg ehk olukord, kus juhendaja ei ole doktorandile piisavalt heaks teejuhiks. Kontseptualiseerimise võimekuse saavutab doktorant ka koostöös teiste teadustöötajate ja kaaslastega.

Peale kontseptualiseerimise oskuse on Leshemi kinnitusel tähtis oskus määrata kvaliteeti.

Milline on kvaliteetne uuring, millised peavad olema selle kriteeriumid, milline on kvaliteetne teadusartikkel jne. «Kvaliteet on keeruline ja petlik mõiste. Eriti hariduses,» ütles Trafford. Ta selgitas, et kvaliteedi määramisel võivad minna eri osapoolte arvamused lahku – näiteks küsimus

sellest, kas doktorantuuris on oluline tulem või protsess või mõlemad.

Traffordi ja Leshemi uurimistöö viitab doktoritöö tegemise protsessi toetamise ja hindamise olulisusele. Tulemi hindamisel kehtivad teadlaste kogukonnas teatud universaalsed standardid ning vaid nendele vastamisel teenitakse ära kolleegide tunnustus. ①

**ANITA KÄRNER
RESÜMEERIS, ET EESTI
KÕRGKOOLIDES
SAAB DOKTORIÕPPE
TULEMUSLIKKUST
PARANDADA KA
JUHENDAMISOSKUSTE
ARENDAMISE ABIL.**

Ülikool udupäiste mägede keskel

Selline vaade, nagu avaneb Lausanne ülikooli raamatukogu aknast, toidab ka kõige väsinuma tudengi meeli.

Foto: erakogu

Marit Karelson

TÜ prantsuse filoloogia magistrant, õppis 2008/2009 Šveitsis Lausanne'i ülikoolis

Eesti-taolisel lausmaal üles kasvanul on siin esimestel kuudel raske millelegi keskenduda – ikka kipub pilk rändama kaugustesse, sinna, kust paistavad kaljused tipud, mis ole-nevalt aastaajast ja ilmast on kas sinkjasmustad, valged või hoopis pilvedesse mähkunud.

Keset seda looduse vaatemän-gu, imekauni Genfi järve kaldal, mis oma suuruse ja lainetuse tõttu pigem merd meenutab, asub Lausanne'i linn, mis oli minu koduks üheksa kuud 2008/2009. õppeaastal. Kuigi raamatukogu aknast avanev hingemattev vaade

alguses mu tähelepanu liialt enda-le tõmbas, osutusid mäed ja kogu ülikool tervikuna suurepäraseks inspiratsiooniallikaks.

Olen Tartu ülikooli prantsuse filoloogia magistrant, praegu on käsil viimane aasta. Lausanne'i läksin eelkõige eesmärgiga koguda materjali oma uurimistöö jaoks ja teha koostööd ülikoolis tegutseva Euroopa kirjanduse ja keelte võrdlemise keskusega.

Võin tõdeda, et mõlemad ees-märgid said võrdlemisi edukalt täidetud.

Ülikooli raamatukogu oma andmebaasidega ja dokumen-tide tellimise süsteemiga tegi võimalikuks nii asjakohaste viidete hankimise kui ka artiklite ja raamatute tellimise ükskõik millisest Šveitsi raamatukogust,

millest enamik on vägagi hästi varustatud. Mis puutub minu teise eesmärgi, osaleda eespool mainitud uurimiskeskuse töös, siis oli mul ka selles suhtes tunne, et olen sattunud õigesse kohta.

Mul oli võimalus kokku puutu-da uurimisrühmaga, kus on välja töötatud kindel meetod kirjan-dustekstide uurimiseks, mida järjekindlalt ka rakendatakse. Tartu ülikoolis selline uurimis-rühm puudub.

ISESEISVUSE KASVATAMINE

Õppetöö toimub Lausanne'is natuke teistsuguste põhimõtete järgi kui Tartus. Pööratakse tähe-lepanu üliõpilaste motivatsiooni kasvatamisele ja iseseisva arutlus-oskuse arendamisele. Lausanne'is

ei panda hindeid – aine on kas arvestatud või mittearvestatud. Arvestuse saamiseks tuleb muidugi üksjagu vaeva näha: skaalal 0–6 tuleb eksam või kirjalik töö sooritada vähemalt fiktiivsele hindele 4.

Kõige tavalisem arvestuse saamise viis on 15–20-leheküljeline analüütilises laadis kirjaliku töö esitamine, mõnikord ka ettekanne või test. Viimase puhul ei hinnata loengus õppejõu esitatud materjali sisu taasesitamist, vaid pigem oskust sellest distantseeruda. See kõik eeldab iseseisvat tööd materjalidega, milleks annab suurepärase võimaluse raamatukogu, mis on alatasa töötavaid tudengeid täis.

PUHANUD MEEL JA TERVISLIKUD ELUVIISID

Lisaks pingelisele õppetööle valitseb Lausanne'i ülikoolis põhimõte «*otium reficit vires*» ehk «puhkus taastab jõu»: ülikool hoolitseb oma tudengite ja töötajate eest hästi, pakkudes lisaks vaimutööle ka palju lõõgastumismõimalusi. Võimaluse silma ja vaimu puhata annab juba ülikooli ümbrus ise: akendest avanevad imeilusad vaated Genfi järvele ja selle vastaskaldal asuvatele mägedele.

Ülikooli hooned on laiali pillutatud väikestele küngastele ja ümbritsetud iidsetest puudest, pikkadest alleedest ja küngaste vahel vooklevast ojakesest, millele on ehitatud väiksed romantilised sillakesed. Lausanne võib õigusega uhkustada kõige ilusama ülikoolilinnakuga terves Šveitsis.

Lisaks tegeleb ülikool ka põllu-

majandusega: õppehoonete vahel on väiksed viinamarjaistandused ja karjamaad, kus rahumeeles nosivad lambad, lehmad ja eeslid. Nii võibki raamatukogus töötades end tabada ühel hetkel läbi klaasi lambaga tõtt vahtimas.

Peale silmailu pakub Lausanne'i ülikool puhkamiseks veel palju sportimisvõimalusi. Tegemist on nn olümpiapealinnaga, kus asub rahvusvahelise olümpiakomitee peakorter. Sport on Lausanne'is suure au sees – Genfi järve äärsed pargid on alatasa sörkivaid ja rattaga või rulluisudega sõitvaid inimesi täis.

Seda üldist armastust spordi vastu jagab ka ülikool: sümboolse tasu eest pakutakse tudengitele ja õppejõududele võimalust tegeleda ligi saja spordialaga alates piljardist ja ratsutamisest kuni mäesuusatamise ja alpinismini välja. «Sport aitab võidelda stressi ja vaimse pingega ning soodustab inimestevahelist koostööd,» kõlab Lausanne'i ülikooli spordikeskuse üks motosid.

TÄIUSLIK ÜLIKOOLIMAAILM

Üldiselt näib olevat Lausanne'is võetud põhimõtteks, et ülikooli liikmed peale õppe- või teadustöö eriti millegi pärast muretsema ei peaks. Ülikoolilinnakus võiks sealt kordagi lahkumata ära elada terve oma elu: igas hoones on kohvik, mõnes isegi mitu, minu õppehoones näiteks ka raamatu- ja kirjatarvete pood, reisibüroo, juuksurisalong, pank ja baar.

Ülikooli juurde kuulub ka teater, kus esinevad trupid Šveit-

sist ja Prantsusmaalt. Üliõpilasesinduse tegevus on siin palju nähtavamal kui Tartus: peale mitmesuguste ürituste korraldamise tegeletakse palju ka üliõpilaste aitamisega ülikooli- ja igapäevaelus, näiteks aidatakse eksamitulemusi vaidlustada ja vajaduse korral laenatakse isegi raha.

Välisüliõpilasi võetakse Lausanne'is väga hästi vastu, kuna Šveitsi riik eraldab ülikoolidele välistudengite arvu järgi raha ürituste korraldamiseks.

Igal kolmapäeval on publiõhtud, kus õlu on välisüliõpilaspileti ettenäitamisel odavam, lisaks näituste ja teatrite külastamised ning väljasõidud Šveitsi huvitavatesse paikadesse koos kolmekäiguliste lõunasöökidega.

Lausanne ise asub nelja riigikeelega Šveitsi prantsuse keelt kõnelevas osas (Romandia), mis moodustab umbes viiendiku Šveitsi territooriumist.

Romandlased peavad oluliseks rõhutada, et nad on šveitslased, mitte prantslased, kuid sellest hoolimata võib siin märgata prantslaslikku riietumisstiili ja toidukultuuri, samuti pööratakse kooliprogrammides suurt tähelepanu prantsuse kirjanduse ja kultuuri tutvustamisele.

Seejuures jäävad romandlased ikkagi romandlasteks: nad võtavad elu šveitsiliku rahulikkuse ja muretusega.

Ja mille üle võikski muret tunda sellel imekaunil maal kõigi nende mägijärvede, lumiste tippude ja romantiliste losside keskel, kus lisaks kõigele on veel suurepäraseid ülikoolid? ☺

RAAMATUKOGU KINGIB LUGEJATELE PIKEMAD PÄEVAD

Foto: Andres Tennus

Martin Hallik

Tartu ülikooli raamatukogu direktor

Raamatukogu tähendab eelkõige raamatuid, andmebaase ja lugejaid, kuid kindlasti tähendab see ka kohta, kus lugejal on hea olla. Kui seda hea olemise võimalust ei ole, muutub raamatukogu hoidla funktsiooni omavaks kohaks, kust astutakse läbi, võetakse raamatud ja lahutakse.

Ülikooli raamatukogu ei saa olla sellist tüüpi koht, sest lugejad tahavad sõbralikku keskkonda, kus õppida ja olla. Raamatukogu peab olema mugav ning seal peab saama soovi korral olla kaua. Nendest mõtetest lähtuvalt on kantud ka uuendused raamatukogu elus.

Alates 8. veebruarist on TÜ raamatukogu tööpäe-

viti avatud tund aega senisest kauem ja laupäeval on võimalik suisa kolme tunni võrra pikemalt lugeda, õppida või niisama aega veeta.

Raamatukogul on alates eelmise aasta detsembri algusest 1. korrusel uus kohvik, mis mahutab pea sada külastajat talvel ning niipea, kui läheb soojaks, saab istuda ka väljas terrassil. Kasutamata ja pimedatest pisikestest ruumidest on saanud avar ja valgusküllane kohvik, mille lugejad on kenasti omaks võtnud. Ja kui tundub, et midagi võiks olla veelgi paremini, siis on alati võimalus kirjutada raamatukogu kodulehekülje arvamusplatsil ning kõik mõistlikud soovid täituvad.

Juba aasta tagasi viidi kataloogisaalist ära kataloogikastid ning algas II korruse remont, et muuta suur osa raamatukogust selliseks kohaks, kus on olemas kõik vajalik töö tegemiseks ning samas ka mugav olla. Nüüd on olemas seitse rühmatööruumi, suur vanaraamatu lugemissaal, mida hakatakse nimetama RARA saaliks. Ajalehed ja ajakirjad on paigutatud kokku arvutisaaliga ning kokkuvõttes nimetame me seda nüüd meediasaaliks.

Suur saal, mis avaneb igale lugejale kohe pärast trepist ülesminekut, on sisustatud avatud elutoa põhimõttel – palju mugavaid istumiskohti koos väikeste punaste lauakestega, mida saab veeretada parajasti sinna, kuhu lugeja soovib istuda.

Kui lugeda enam ei jõua või ei taha, siis võib sõbraga malet mängida. Selleks on osade laudade peale kantud vajalik ruudustik ning konsultandi juurest saab laenutada nii malendid kui ka malekella.

Kõik need muutused on oma olemuselt liikumine raamatukogu kui terviku ümberkorraldamise ja renoveerimise teel. Selleks aastaks eraldas ülikool

raha tervikliku projekti tegemiseks, mis on suur samm edasi juba mitu aastat tagasi valminud eskiisprojektist, mille vaimus on toimunud ka senised muutused. Seni on raamatukogu remont kujutanud peamiselt kõige hädalisemate kohtade lappimist. Projekti valmimise järel on võimalik alustada suuremahulist remonti. Loomulikult eeldab selline areng ülikooli kui terviku tahet. On ilmselge, et kogu raamatukogu ei ole võimalik renoveerida üksnes projekti rahadest või kokkuhoitud ressursist.

Raamatukogu maja uuendamisest ja remondist ei oleks rõõm täielik, kui on ette teada, et kasutusmugavuse laienemisega kaasneb jooksvate kulude mitmekordne kasv, mida tuleks hakata katma muude kulude arvelt. Seepärast tuleb projekteerimisel lähtuda passiivmaja kontseptsioonist. Selleks ajaks kui renoveerimine täies mahus käima läheb, oleks tark raamatukogu lähedusse kavandada ka üks elektriautode laadimiskoht. Ma pean seejuures mõlemas aspektis lootusrikkalt silmas aega paari aasta pärast.

Praeguseks on raamatukogu juba üle aasta pakunud oma lugejatele ülikoolis kasutatavaid õpikuid e-versioonidena. Tegemist on väga vajaliku arendusega, pidades silmas suuri loenguvoore ning asjaolu, et paberõpikutega ei ole võimalik katta kõikide üliõpilaste vajadusi.

Esmajärjekorras on oma tee e-õpikute kollektiooni leidnud need teosed, mis on küll aktiivses kasutuses, kuid mille trüki versiooni ilmumisest on möödas juba mitmeid aastaid. Täna on sellisel viisil kasutuses 35 õpikut ning kokkulepped on olemas, et veel umbes sama suur hulk õpikuid saaks nähtavaks lähemal ajal.

Kui esialgu oli plaanis luua oma originaalne platvorm, siis pärast kõikide asjaolude kaalumist on ülikooli e-õpikud leitavad Ebrary platvormilt. TÜ kasutajatunnusega lugejatel on neile e-õpikutele piiramatult ligipääs. Aastase kasutusstatistika põhjal võib öelda, et ootuspäraselt leiavad eriti sagedast kasutust just suurte loenguvoorude jaoks kasutatavad õpikud.

Raamatukogu on aktiivselt pööranud tähelepanu tänaste üliõpilaste kõrval ka tulevastele üliõpilastele, kes astuvad ülikooli järgmisel või ülejärgmisel õppeaastal. Nimelt algatas raamatukogu eelmisel aastal veebipõhise infokirjaoskuse kursuse gümnaasistide jaoks.

Juba mitmeid aastaid on infopädevuse kursused vabaainena olnud ülikoolis väga populaarsed kõikide astmete tudengite hulgas. Tagasisidest on ilmnunud, et tegelik vajadus taolise teadmise järele oleks juba enne ülikooli astumist. Seepärast tekkis idee teha olemuslikult samasugune kursus gümnaasistidele. Kursuse loomiseks kaasati Mart Reiniku Gümnaasiumi, Hugo Treffneri Gümnaasiumi ja Mii-na Härma Gümnaasiumi õpetajaid ning uus kursus sündis Moodle'i keskkonnas.

Raamatukogu erialareferendid koos kursust teha aidanud õpetajatega koolitasid esmalt asjast huvitatud gümnaasiumide õpetajaid ning seejärel olid õpetajad ise juba suutelised olema kursuse läbimisel juhendajateks oma õpilastele. Osa õpilasi sai juhendust ka otse raamatukogu referentidelt. Osavõtt oli vabatahtlik, sellest hoolimata oli osavõtjaid tosinast koolist üle Eesti. Kursuse läbinud õpilasi oli 130. Kuna tegemist oli pilootprojektiga, siis nüüd seisab ees analüüs, kuidas oleks potentsiaalsete huviliste olemasolu korral võimalik laiendada seda kursust juba veelgi suuremas ulatuses.

Raamatukogu jaoks on antud ettevõtmine huvitav mitmeti, sest lisaks sellele, et koolitatakse oma tulevase kasutajaid, on tegemist maailmas ainulaadse ettevõtmisega infopädevuse õpetamise vallas. Seetõttu leiab see kogemus kindlasti kajastamist ka rahvusvahelistes erialajakirjades.

Loodan, et raamatukogus loodud uued võimalused muudavad tudengite elu lihtsamaks ning kunagi ülikooliajale tagasi vaadates meenutatakse raamatukogu sooja ja toetava kohana. (T)

**RAAMATUKOGU PEAB OLEMA MUGAV
NING SEAL PEAB SAAMA SOOVI KORRAL
OLLA KAUA. /.../ KUI LUGEDA ENAM EI
JÕUA VÕI EI TAHA, SIIS VÕIB SÕBRAGA
MALET MÄNGIDA. SELLEKS ON OSADE
LAUDADE PEALE KANTUD VAJALIK
RUUDUSTIK NING KONSULTANDI
JUUREST SAAB LAENUTADA NII
MALENDID KUI KA MALEKELLA.**

TÜ raamatupood soovitab:

Eesti-kreeka-eesti õppesõnastik

Koost. T. Lepiku, K. Rein,
T. Tammes, V. Tammes,
L. Viidebaum
Toimetaja L. Viidebaum
Tartu Ülikool, 2010
Pehme köide, 271 lk,
ISBN: 9789949189588

hind: 203 kr

Konfliktidest ja suhtlemiskustest õpetamisel ja juhtimisel

Heiki Krips
Atlex, 2010
Pehme köide, 342 lk,
ISBN: 9789949441709

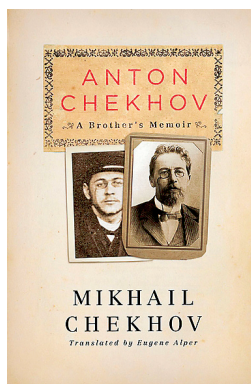
hind: 296 kr

Best European Fiction 2010

Toimetaja Aleksandar
Hemon
Dalkey Archive Press,
jaanuar 2010
Pehme köide, 460 lk,
ISBN: 9781564785435

hind: 248 kr

Anton Chekhov. A Brother's Memoir

Mikhail Chekhov
Palgrave Macmillan,
jaanuar 2010
Kõva köide, 256 lk, ISBN:
9780230618831

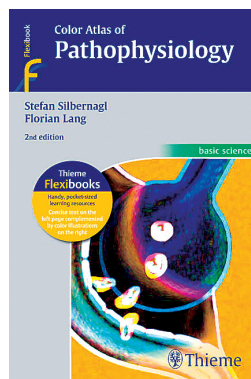
hind: 373 kr

Hispaania-eesti sõnaraamat 3., täiendatud trükk

U. 35 000 märksõna,
rohkesti fraseologisme ja
idiomaatilisi väljendeid
Imbi-Reet Kaasik, Rina
Ombudo, Ilmar Sulen-
berg, Jüri Talvet
Kirjastus Valgus, 2010
Kõva köide, 750 lk,
ISBN: 9789985682449

hind: 475 kr

Color Atlas of Pathophysiology 2nd edition

S. Silbernagl, F. Lang
Thieme Medical Publish-
ers, 2009
Pehme köide, 448 lk,
ISBN: 9783131165527

hind: 596 kr

Võõrkeelse kirjanduse tellimine
TÜ liikmeskonnale kehtib soodustus 10%
veebipood – www.ut.ee/raamatupood

Ülikooli 11
E-R 10–18
L 10–16

KARL KULL – 80

Foto: Andres Tennus

Karl Kull on sündinud 3. märtsil 1930. Ta lõpetas Pärnu 1. keskkooli 1949. aastal ning ülikooli arstiteaduskonna kiitusega 1955. aastal.

Kulli varane arstikarjäär algas Hiiumaal kirurgi ja günekoloogi- ning jätkus 1957. aastast Tapa haigla kirurgiaosakonna juhatajana, kus ta alustas ka intensiivselt suuremahuliste kirurgiliste operatsioonide tegemist.

1962. aastal lahkus ta Tapalt

ning jätkas tööd Tartu linnahaigla kirurgiakliinikus, alates 1965. aastast vastloodud veresoontekirurgia osakonna juhatajana.

1967–1971 oli Kull Tartu linnahaigla peaarsti asetäitja ravi alal. 1968. aastal kaitses ta meditsiinikandidaadi väitekirja veresoontekirurgias.

1971. aastal, kui Toome kirurgiakliinik kolis üle Maarjamoisa haiglasse, sai Kullist seal II kirurgiaosakonna juhataja.

1973. aastal asus Kull tööle Tartu onkoloogia dispanseri kirurgiaosakonna juhatajana, hakates ravima ja opereerima onkoloogilisi haigeid, tehes ka hulgaliselt väga radikaalseid onkoloogilisi operatsioone. 1975. aastast sai ta ka Tartu ülikooli dotsendiks, lugedes onkoloogia ja ka onkogünekoloogia kursust, dotsendi kutse sai ta 1980. aastal.

1992. aastal valiti Kull TÜ radioloogia ja onkoloogia kliiniku kliinilise onkoloogia õppetooli juhatajaks ja korraliseks profes-

soriks, alates 1996. aastast on ta emeriitprofessor.

TÜ kliinikumi onkoloogiahaigla kirurgiaosakonna juhatajaks jäi Kull 1999. aasta lõpuni.

Kull hakkas esimesena Eestis tegema radikaalseid kõhunäärmevähi operatsioone ning juurutas esimesena kliinilisse praktikasse mitmeid onkogünekoloogia ja onkouroloogia operatsioone.

Ta on avaldanud 134 teaduslikku publikatsiooni, neist välisväljaannetes 34.

Käesoleval ajal töötab emeriitprofessor Karl Kull aktiivselt SA TÜK hematoloogia-onkoloogia kliiniku konsultandina.

Professor Kulli kolleegid imetelevad tema energiat ja tegutsemistahet. Ikka ja jälle on ta patsiente aitas. Meie kõigi parimad soovid 80 aasta juubeli puhul!

Kolleegid Tartu Ülikooli ja SA TÜ kliinikumi hematoloogia-onkoloogia kliinikust

LEMBI TAMM – 65

Foto: erakogu

Märtsikuu 26. päeval tähistab 65. sünnipäeva keemia instituudi kauaaegne õppejõud anorgaanilise keemia dotsent Lembi Tamm. Ta lõpetas Tallinna 22. keskkooli (J. Westholmi gümnaasiumi) 1963. aastal kuldmedaliga ning TRÜ keemiaosakonna 1968. aastal *cum laude*.

Tõsisem huvi teadusliku uurimistöö vastu tekkis juba üliõpilaspõlves ja 1974. aastal kaitses ta kandidaadikraadi elektrookeemias. Teaduslik uurimistöö jätkus elektrookeemia laboratooriumis. Lembi Tamm on publitseerinud

üle kuuekümne teadusliku artikli.

1981. aasta algusest sai tema põhiliseks tegevusvaldkonnaks õppetöö anorgaanilise keemia kateedris. Käesoleva aasta lõpus täitub Lembi Tammel 30 aastat tööd dotsendina. Ta on kõige rohkem lugenud üldise ja anorgaanilise keemia kursusi ja juhendanud seminare bakalaureuseastme keemia, bioloogia, geograafia ja teiste erialade üliõpilastele ning anorgaanilise keemia kursusi magistriõppe üliõpilastele.

Lembi Tamme üheks oluliseks tegevusvaldkonnaks on olnud

Eesti keemiahariduse arendamine. Ta on olnud keemia ainekavade üks koostajaid alates 1994. aastast. Aastaid on ta täitnud haridusministeeriumi keemia ainekomisjoni liikme või esimehe kohustusi. Tema kirjutanud keemiaõpikud 8., 9. ja 10. klassile on õpetajate poolt kõrgelt hinnatud. Ta on olnud kahe eesti-vene-eesti sõnastiku («Kee-

mia mõisted gümnaasiumile» ja «Keemia mõisted 7.–9. klassile») üheks põhiliseks koostajaks. Üheks väga oluliseks tööks peaaegu 15 aasta vältel on olnud keemia riigieksamite tööde koostamine ja hindamiskomisjoni juhtimine.

Kolleegid peavad Lembi Tammest lugu kui väga töökast õppejõust, kes ei tee endale kuna-

gi järeleandmisi. Ta on õppejõud, kel jätkub huvi, aega ja energiat osaleda ka üliõpilaste üritustel. Ta võib esineda huvitava sõnavõtuga või võtta üles mõne laulu. Lembi Tamm on suurepärane näide sara-vast akadeemilisest daamist.

Palju õnne ja tervist soovivad kolleegid keemia instituudist

ENN SEPPET – 60

Foto: erakogu

26. veebruaril tähistas 60. sünnipäeva arstiteaduskonna üld- ja molekulaarpatoloogia instituudi patoloogilise füsioloogia professor Enn Seppet. Tema pikaajaline viljakas teadustöö algas seitsmekümendatel aastatel õpingutega arstiteaduskonnas ja töötamisega

TÜ kehakultuuriteaduskonna lihastalitluse laboris.

1981. aastast on Ennu töö seotud arstiteaduskonna üld- ja molekulaarpatoloogia instituudiga – 11 aastat hormonaalse regulatsiooni labori juhataja ja seejärel patoloogilise füsioloogia õppetooli korralise professorina.

Tema teadustöö valdkonnaks on skeletilihaste ja südame energetilise metabolismi regulatsiooni uurimine, mille alusel valmisid ka kandidaadi- ja doktoritöö.

Käimasolevatest on mahukaim EL 7. raamprogrammiga seotud projekt, milles uuritakse eaga seotud lihasnõrkuse mehhanisme ja selle ennetamise võimalusi. Seni on tema juhendamisel kaitstud seitse doktori- ja neli magistriväitekirja. Ta on rohkem kui 60 eelretsen-seeritavates rahvusvahelistes

teadusajakirjades ilmunud artikli autor.

Enn Seppet on patofüsioloogia ainet õpetanud 17 aasta jooksul, olles teaduspõhise algmaterjali esitluse ja seminarides diskuteerimise suur pooldaja. Tema sulest on ilmunud kaks patofüsioloogia õpikut. Juubilari on tunnustatud 2008. aastal riikliku teaduspreemia ja TÜ medaliga.

Meie jaoks on Enn Seppet hinnatud teadlane ja õppejõud, kuid samas ka mõistev kolleeg ja meeldiv kaaslane, kes ei tõsta häält ega tekita stressi. Ilmselt on sellele kaasa aidanud ka musikaalsus – esinemised ansamblite Fix ja Senior Big Band koosseisus. Palju õnne ja jätkuvat teotahet edaspidiseks!

Kolleegid üld- ja molekulaarpatoloogia instituudist

Õnnitleme

80 Kalle Nigola, õigusteaduskonna emeriidotsent – 10. Märts

70 Nelli Kivi, koristaja – 17. märts

65 Inge Ernits, Tartu Ülikooli Keemia Instituudi

tehnika – 1. märts

Helle Kask, sisevalvetöötaja – 7. märts

Kaisa Puustak, joonistamise lektor – 20. märts

60 Eha Lambing, raamatukogu-

hoidja – 23. märts

55 Maere Reidla, evolutsioonilise bioloogia vanemteadur – 24. märts

45 Sirje Saarmann, rahanduse õppetooli vastutav sekretär – 2. märts

Kai Kisand, molekulaarpatolo-

loogia uurimisgrupi erakorraline vanemteadur, immunoloogia vanemteadur – 8. märts

Vahur Mäemets, keemilise füüsika teadur – 10. märts

Kadri Nelis, raamatukogu teenindusosakonna assistent – 11. märts

40 Ade Kallas, rakubioloogia teadur – 13. märts

Ülle Kesli, täienduskoolitustalituse juhataja – 14. märts

Ebe Merilo, taimebioloogia vanemteadur – 15. märts

Ott-Siim Toomet, majandusteooria teadur – 18. märts

35 Anneli Kaasa, majandusteooria vanemteadur ja dotsent – 1. märts

Natalia Gordeeva, eesti keele assistent – 8. märts

Bruno Mölder, teoreetilise filosoofia teadur – 18. märts

Jaanus Kruusma, füüsikalise ja elektrokeemia teadur – 19. märts

Ly Sõõrd, Tartu Ülikooli Teaduskooli haridustehnoloog – 22. märts

Evelin Seppet, patoloogilise füsioloogia assistent – 31. märts

30 Carmen Karabelnik, arvutiklassi administraator – 6. märts

Mihhail Juhkam, matemaatilise statistika instituudi erakorraline teadur – 15. märts

Pärtel Lippus, foneetika labori erakorraline teadur – 20. märts

Mari Kamp, õigusteaduskonna infotehnoloogia peaspetsialist – 25. märts

Jaak Nerut, füüsikalise keemia teadur – 28. märts

Villu Ruusmann, molekulaartehnoloogia õppetooli keemik – 28. märts

25 Heidi Silvet, administraator – 23. märts

IN MEMORIAM

Linnart Mäll

7.06.1938–14.02.2010

Lahkunud on Eesti orientalistikateaduse *grand old man* Linnart Mäll.

Enam kui pool sajandit oli Linnart Mälli elu ja töö seotud Tartu ülikooliga. Lõpetanud 1962 ajaloolasena, täiendas ta ennast Moskvast tollases NSVL TA Orientalistika Instituudis ja sai Eesti esimeseks teadlaseks klassikalise orientalistika vallas. Tema teaduslik huvi keskendus eelkõige India klassikalistele, eriti budistlikele tekstidele, mille tõlkeid sanskriti ja paali keelest avaldas ta elu jooksul ligi paarkümmend. Hiljem lisandusid tõlked klassikalisest hiina ja tiibeti keelest.

Mälli akadeemiline karjäär takerdus 1970. aastate algul, kui ta vallandati oma dissidentliku meelsuse tõttu üldajaloo vanemõpetaja kohalt. Selleks ajaks juba valmis kandidaadiväitekiri lubati kaitsmisele alles 1985. Kuid just neil aastatel, mil ta sai siiski TÜ-s edasi töötada ideoloogiliselt neutraalsel orientalistika-kabineti inseneri ametikohal, valmisid ja ilmusid tema peamised tõlked. Muistse Ida mõtte baastekstid «Dhammapada», «Bhagavadgita», «Teemantsuutra», Laozi «Daodejing», Konfutsiuse «Vesteid ja vestlusi», Šantideva «Bodhitšarjavatara» on ainult osa Linnart Mälli

mahukast tõlkepärandist.

Linnart Mäll oskas nii teadlase kui ka õpetaja ja hiljem poliitikuna leida lahendusi näiliselt rasketes või isegi võimatutes olukordades. Tema tõlked ilmusid nõukogude tsensuuri tingimustes «Loomingu raamatukogu» väljaannetena ometi massitiraažides. Viimased viisteist aastat oli Linnart Mäll ajaloo osakonna vanemteadur ja

orientalistikakeskuse juhataja.

Linnart Mälli teadusliku pärandi olulisimaks osaks on humanistlike baastekstide teooria. Kogu elu tegeles ta eestikeelse Ida mõtelloo terminoloogia loomise ja korrastamisega. Selle töö tulemusena ilmus 2006 koos õpilastega koostatud «Ida mõtelloo leksikon. Lõuna-, Ida- ja Sise-Aasia».

Linnart Mäll ei jäänud kõrvale

pöördelistest sündmustest meie teisel ärkamisajal. Ta oli Eesti Kongressi saadik ja Eesti Komitee liige, pärast iseseisvuse taastamist ka Põhiseaduse Assamblee liige.

Rahvusvaheliselt tuntakse Linnart Mälli eelkõige Esindamata Rahvaste Organisatsiooni ühe rajaja ja esimese esimehena. Linnart Mäll oli ka Paneuroopa Eesti Ühenduse asutaja ja president.

Linnart Mälli on autasustatud Valgetähe IV järgu ja Riigivapi IV järgu ordenite, TÜ väikese medali ja kahel korral ERO medaliga. 1988 sai ta Juhan Smuuli tõlkepreemia Konfutsiuse tõlke eest. Ta oli 2008. aasta riigi teaduspreemia laureaat humanitaarteadustes.

**Õpilaste ja kolleegide nimel
Märt Läänemets**

STIPENDIUM

Tartu Ülikooli Sihtasutus kuulutab välja
KONKURSI Olevi Kulli mälestusstipendiumile:

Stipendiumit saavad taotleda kõikide Eesti kõrgkoolide taimede ökofüsioloogia, metsaökoloogia ja ökosüsteemide ökoloogia eriala põhiõppe viimase

aasta üliõpilased, magistrandid, doktorandid ja järel doktorantuuris õppivad noorteadlased oma rahvusvahelistel teadusnõupidamistel osalemise ja erialaga seotud välismaa teadusasutuste juures töötamise toetuseks. Stipendiumi suurus on 10 000 krooni. Vajalikud dokumendid (vt www.ut.ee/sihtasutus) tuleb esitada hiljemalt **1. aprilliks**.

KAITSMISED

5. märtsil kell 12 kaitseb **Kai Kliiman** arstiteaduskonnas (Puusepa 8 – Linkbergi auditoorium) doktoritööd «Highly Drug-resistant Tuberculosis in Estonia: Risk Factors and Predictors of Poor Treatment Outcome» («Ravimresistentne tuberkuloos Eestis: riskifaktorid ja negatiivse ravitulemuse riskitegurid»). Juhendaja on prof Alan Altraja (TÜ kopsukliinik). Oponent on prof Peter F. O. Davies (Liverpooli südame- ja rindkerehaiguste kliinik).

12. märtsil kell 14 kaitseb **Eero Talts** loodus- ja tehnoloogiateaduskonnas (Riia 23–217) doktoritööd «Photosynthetic Cyclic Electron Transport – Measurement and Variably Proton-coupled Mechanism» («Tsükliline elektrontransport taimedes – selle mõõtmine ning mehhanism»). Juhendajad on prof Agu Laisk (TÜ MRI) ja Vello Oja (TÜ MRI vanemteadur). Oponent on dotsent Giles Johnson (Manchester'i ülikool).

22. märtsil kell 14.15 kaitseb **Egle Tafenau** majandusteaduskonnas (Narva mnt 4–B306) doktoritööd «Welfare Effects of Regional Policy in the Constructed Capital Model» («Regionaalpoliitika heaoluefektid konstrueeritud kapitali mudelis»). Juhendaja on prof Tiiu Paas. Oponentid on prof Annekatrin Niebuhr (IAB), Christian Albrechts (Universität zu Kiel) ja prof Karsten Staehr (TTÜ).

1. aprillil kl 11 kaitseb **Anu Aonurm-Helm** arstiteaduskonnas (Puusepa 8 – Linkbergi auditoorium) doktoritööd «Depression-like phenotype and altered intracellular signalling in neural cell adhesion molecule (NCAM)-deficient mice» («Depressiooni-sarnane fenotüüp ja häiritud rakusisene signaaliülekanne närviraku adhesioonimolekuli (NCAM)-defitsiitsetel hiirtel»). Juhendaja on prof Aleksander Žarkovski. Oponent on prof Gal Richter-Levin (Haifa ülikool).

TUNNUSTAMISED

TÜ väikese medali ja tänukirja pälvisid 60. sünnipäeval arstiteaduskonna patoloogilise füsioloogia professor **Enn Seppet** ning loodus- ja tehnoloogia-teaduskonna füüsika instituudi tahkiseteooria labori juhataja, vanemteadur **Aleksei Šerman** ja endine Türi kolledži direktor **Elle Raudsepp**.

TÜ aumärgiga tunnustati 50. sünnipäeval ajaloo muuseumi ekspositsioonijuhti **Terje Lõbu**.

TÜ tänukirja pälvisid 75. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna emeriitprofessor, füüsika instituudi koordinaatoriosakonna erakorraline vanemteadur **Lembit Pung**, 55. sünnipäeval sotsiajal- ja haridusteaduskonna alus- ja alghariduse professor **Eve Kikas** ning 50. sünnipäeval arstiteaduskonna tervishoiu instituudi terviseedenduse dotsent **Kersti Pärna**.

Eesti Vabariigi 92. aastapäeva puhul tunnustati **Tartu Ülikooli aumärgiga** järgmisi ülikooli töötajaid: õigusteaduskonna dekanadi metoodik **Anne Jakobson**; õigusteaduskonna õiguse ajaloo professor **Marju Luts-Sootak**; õigusteaduskonna riigi- ja rahvusvahelise õiguse instituudi juhataja, rahvusvahelise õiguse professor **Lauri Mälksoo**; arstiteaduskonna anestesioloogia ja intensiivravi kliiniku anestesioloogia ja intensiivravi assistent **Tähti Saar**; filosoofiateaduskonna eesti ja üldkeeleteaduse insti-

tuudi lektor ja täiendõppe projektijuht **Kadri Sõr-
mus**; kehakultuuriteaduskonna spordipedagoogika ja treeninguõpetuse instituudi kergejõustiku õpetaja **Rein Aule**; kehakultuuriteaduskonna spordipeda-
googika ja treeninguõpetuse instituudi maadluse õpetaja **Enn Tõnisson**; loodus- ja tehnoloogia-
teaduskonna ökoloogia ja maateaduste instituudi looduskaitsebioloogia vanemteadur **Asko Lõhmus**; loodus- ja tehnoloogiateaduskonna kondensaine
teooria professor **Teet Örd**; majandusteaduskonna rahvamajanduse instituudi sekretär **Ülle Maidla**; matemaatika-informaatikateaduskonna matemaatika instituudi diferentsiaal- ja integraalvõrrandite
dotsent **Uno Hämarik**; matemaatika-informaatika-
teaduskonna dekanadi infotehnoloogia peaspetsialist **Marti Taremaa**; sotsiaal- ja haridusteadus-
konna haridusteaduste instituudi koolikorralduse lektor **Jüri Ginter**; sotsiaal- ja haridusteaduskonna
ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudi õppekorralduse spetsialist **Nele Nemvalts**; sotsiaal-
ja haridusteaduskonna haridusteaduste instituudi dirigeerimise lektor **Ülle Sakarias**; teadus- ja arendus-
osakonna juhataja **Indrek Ots**; personaliosa-
konna juhataja **Mari Nõmm**; kantslei arhivaar **Evi Zadonskaja**; Viljandi kultuuriakadeemia sekretär-
juhiabi **Mari Ehapalu**; Viljandi kultuuriakadeemia muusikaosakonna dotsent **Tõnu Kallaste**; Viljandi
kultuuriakadeemia infohariduse osakonna juhataja, raamatukogunduse lektor **Ilmar Vaaro**; raamatukogu
erialainfotalituse juht **Kärt Miil**; raamatukogu peainseneritalituse peainsener **Leo Puusepp**.

TEATED

Õpetatud Eesti Seltsi koosolekud (Lossi 3 – 427): 10. märtsil kl 16.15 esineb **Marge Rennit** ettekandega «Balti provintside kirjeldusest 18. sajandi 1. poole vähetuntud reisikirjas»; 24. märtsil kl 16.15 esineb **Märt Uustalu** ettekandega «Poolmõisatest ja nende omanikest».

TÜ pensionäride ühingu Vitae:

10. märtsil kell 9 sõidame Vanemuise alumisest parklast tervisepäevale Käärikule. Osavõtjaid registreerime 2. ja 4. märtsil kell 11-15 Vitae ruumides; 16. märtsil kl 13 on elulooring; 18. märtsil kl 15 on

humanitaaria klubi; 20. märtsil kl 11 on eksliibrise klubi; 22. märtsil kl 16 on põltsamaalaste klubi; 23. märtsil kl 16 on matemaatikute klubi; 24. märtsil kl 14 Raekoja plats 12 Vitae liikmete kohtumine; 25. märtsil kl 15 on keemikute klubi; 1. aprillil kl 12.30 on arstide klubi; 5. aprillil kl 12 on käsitööklubi.

Märtsis TÜ aulas:

10. märtsil kl 20 Tõnis Mägi kontsert; 13. märtsil kl 18 Muusikaakadeemia kontsert, klaveriduo Ebe Müntel ja Jorma Toots; 15. märtsil kl 18 Kevadmuusika festivali avakontsert, solistid ja Elleri Sümfo-
nett; 16. märtsil kl 19 Tatjana Grindenko kontsert.

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Tartu Ülikool
Ülikooli 18, 50090 TARTU
Tel: 737 5100
E-post: info@ut.ee
www.ut.ee